

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

1966

Лістапад-
Сынежань

Год XIV
№ 6 (99)

ЗЪМЕСТ:

КАЛЯДНАЕ ПАСЛАНЬНЕ УЛАДЫКІ ЧА-
СЛАВА • МЯШАНЫЯ СУЖЭНСТВЫ • СЬВ.
КІРЫЛ ТУРАЎСКІ • ТАМАШ МЭРТОН •
З ЦАРКОЎНАГА ЖЫЦЬЦЯ • З БЕЛАРУС-
КАЙ ПРЭСЫ • З БЕЛАРУСКАЙ ПАЭЗII
З БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ • З ЛІСТОЎ
У РЭДАКЦЫЮ • БАЙКІ і ЖАРТЫ • ДЛЯ
ЦІКАВАСЬЦІ і НАВУКІ

ПАДПІСКА «ВОЖЫМ ШЛЯХАМ» НА 1966 г.:

У Задзіночаных Штатах Амерыкі — 3 даляры.
У Вялікабрытаніі — 18 шылінгаў.
У іншых краінах у суме раўнаважней 18 англ. шыл.

ЧАСАПІС МОЖНА ЗАКАЗЫВАЦЬ:

У Задзіночаных Штатах:

Mr. Antony Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave, Chicago 47,
Illinojs, USA.

Mr. B. Danilovich 303 Hovard Str., New Brunswick,
New Jersey, USA.

Mr. G. Gosciejew, 3416, W. 49-th Str. Cleveland 2,
Ohio, USA.

Mr. Ch. Najdziuk, 833 N. Coronado Str. Los Angeles,
Calif, USA.

Mrs. J. Kachanovska, 8 St. Mark's Pl. New York, N. Y.,
USA.

У Канадзе:

Mr. Pituška, 31 Noble Str., Toronto, Ont. Canada.

У Нямеччыне:

Mgr. Ul. Salaviej, 892 Schongau/Lech, Städt. Altersheim,
W. Germany.

У Аўстраліі:

Mr. M. Nikan, 14 Steel Str., Spotswood — Melbourne,
Vic. 14, Australia.

Матар'ялы прызначаныя да друку ў нашым часапісе слаць на адрес:

Rev. J. Hermanovič, MARIAN HOUSE,
HOLDEN AVENUE, LONDON, N. 12. Gt. Britain.

УВАГА: Адрес просім пісаць з усімі знакамі — N. 12. азначае North, а не нумар.

ON GOD'S HIGHWAY

Year XIV November—December № 6 (99)
1966

MARIAN HOUSE, HOLDEN AVE, LONDON, N. 12.
E N G L A N D

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

Год XIV

ЛІСТАПАД—СЪНЕЖАНЬ

№ 6 (99)

Каляднае Пасланьне Я. Д. Біскупа Чэслава Сіповіча

Дарагія Браты і Сёстры!

Хрыстос — Божае Слова — стаўся целам, стаўся чалавекам як кожны з нас. Праз сваё ўцелаўленьне Ён зьяўляеца закладчыкам новай эры ў людзкой гісторыі.

I чаму-ж мы маём прыпамінаць гэты факт кожнага году, а там, дзе ўладарыць запраўдная свобода, абходзіць съвята Каляд вельмі ўрачыста пад гукі званоў, пры гарэнъні шматлікіх ахвяраваных съвечак?

Ува ўсім гэтым ёсьць вялікі сукрыты зъмест.

Праз воікавыя знакі і абрэды мы выказываем асаблівую пашану да Хрыста і Яго наўкі, безъ якой — мы перакананы — няма сэнсу, а нават і магчымасці інаваньня самога съвету з усей яго красой і г. зв. прагрэсам.

Хрыстос — фундамант і маралная апора съвету.

. Сваё пасланьне Ён выявіў словамі: «Дадзена мне ўсякая ўлада на небе і на зямлі. Дык ідзеце і навучайце ўсе народы, хрысьціячы іх у імя Айца і Сына і Святога Духа, навучаючи іх выпаўняць ўсё, што Я сказаў вам». (Мат. 28, 18—20).

Падобна як некалі Бог гаварыў да Абрагама, абяцаючы размножыць яго пакаленьне, так Хрыстос зьвяртаеца да Апосталаў. Ён іх пасылае, Ён абяцае аставацца зь імі да сканчэння съвету.

У невялікай грамадцы Апосталаў Хрыстос бачыць ўсё чалавецтва: калі-б яны Яго адкінулі, дык іхняя пастанова мела-б вагу для ўсіх людзей.

Дзіўная лёгіка людзкога збаўленьня: на самым пачатку існаваньня чалавека на зямлі адказным за ўсіх ёсьць роданачальнік ўсіх Адам. Кожны зъ людзей мей частку свайго «Я» ў учынках Адама.

Пазыней бацькам мэсыянскае ідэі, Божага абяцаюння, зьяўляеца Абрагам, якога Бог паклікаў да гераізму і які апраўдаў Божыя пляны.

Нарэшце, калі ўсё прадказане прарокамі, асабліва ў адносінах да народу, з якога мей выйсці Месія, споўнілася, на амежанай тэрыторыі, у асяродзьдзі харектэрным для ад-

наго толькі народу, жыве і навучае Сын Чалавечы. Народ той — із сваю величчу і із сваімі слабасцямі — становіца люстрам усяго чалавецтва. Хрыстос бічue яго заганы, прастуе крывыя съцежскі. Гэтую місію Ён выконвае толькі дзеля любові яго і ўсяго чалавецтва.

Бог ёсьць валадаром съвету, але способ, які Ён выбраў дзеля збаўленьня съвету, ия быў валадарны. З хвілінай прыходу на зямлю Ён становіца дзіўна слабым: быццам пры ўваходзе на гэты съвет Бог пакінуў сваю магутнасць. Толькі час ад часу, як маланка летняю поччу, праз свае чуды Хрыстос паказваў сваю моц. Але яна нікога не асъляпіла: пашана да вольнае волі чалавека астаеца і чалавек можа Бога-Хрыста прызнаць або адкінуць.

Чаму Бог гэтак рашуча шануе нашу вольную волю?

Бо людзкое існаваньне ў плянах Божых апіраеца на толькі на акце тварэння, але і на той праўдзе, што Божая ўсёмагутнасць каранеца свабодным, дабравольным прыніціцем Бога і Яго волі.

Калі-б чалавек існаваў як камень, жыў як расыліна — тады ён ня меў-бы свабоднага выбару, а тымсамым ня быў-бы чалавекам! Веліч чалавека ўтым, што ён съведама пазнае Бога, праўду і ўсё гэта дабравольна прыймае. Там дзе познаныя ідэі прымусова прышэпліваюцца людзям, там зъмінишаеца чалавек.

Зъ людзьмі паўтараеца ўсіяж тое, аб чым гаварыў сам Хрыстос у прыповесці аб багачу, які запрасіў многіх на банкет. Запрошаныя аднак сталі адмаўляцца дзеля розных матываў: адзін купіў зямлю і жадаў паглядзець яе; другі казаў, што купіў пяць пар валоў і зьбіраўся іх выпрабаваць; трэці выбачаўся ад банкету таму, што нядаўна ажсаніўся. (Лука 14, 16—24).

У гэтай прыповесці банкет трэба разумець як Божае валадарства, валадарства ласкі або духовае жыццё.

Праз дзіўве тысічы гадоў Хрыстос і Яго Царква клічуць людзей на банкет да новага

Мяшаныя сужэнствы

На шляху да злучэння хрысьціянскіх Церкvaў ёсьць важная справа мяшаных сужэнстваў. Звычайна праз сужэнства хтосьці адпадае ад Царквы і прылучаецца да іншас. Часта такое прылучэнне бывае толькі фармальнае, як кажуць, «дзеля вока». Усё-ж бывае магчымасць, што праз гэта адна група вернікаў павялічаеца, а іншая зъмяншасцца. Тым самым можа распалівацца зайдзрасць і незадаваленне ў сям'і і сярод грамадзян той самае дзяржавы. Дык у ідэальным парадку, а таксама дзеля добра сям'і, было-б пажаданым, каб жаніхі дабіраліся, калі на той самай рэлігіі, дык прынамісі тых самых пераканаўніяў адносна галоўных асноваў хрысьціянства. У сяньняшнім аднак вельмі перамяшчаным рэлігійна грамадстве — дзеля абыякавасці бацькоў і іхных дзяцей да ўсяго таго, што звязана з рэлігіяй — амаль што немагчыма ўнікнуць мяшаных сужэнстваў.

Калі сужэнствам цікавяцца грамадзкія науки, мэдыцына, дык нічога дзіўнага, што цікавіцца ім і Царква.

Праз здаровае сужэнства творыцца і здаровая сям'я, а сям'я зъяўляеца першай і

жыцьцю ласкі. Клічуць рознымі спосабамі, а таксама год у год съвяткаваньнем Нараджэння Хрыста або Каляд.

Шматлікія адгукнуліся на кліч Царквы і сваё жыцьцё захацелі ўладзіць паводле науки Хрыста. Але шмат яшчэ ёсьць і такіх, што зусім Яго ня знаюць, не засвяціла ім яшчэ бетлеемская зорка, або й горшае бывае, што некаторыя адракліся ад Хрыста. І спраўджаеца напісаное Апосталам Янам: «Было съвято на съвеце, і съвет праз Яго стаўся, і съвет Яго не пазнаў. Да сваіх прыйшло і свае Яго ня прынялі». (Ян 1, 10—11).

Дарагія Брэты і Сёстры!

У съвяты Калядны Вечар, у дзень Нараджэння Бога-чалавека съпявайце сэрцам, паутарайце ў думках і вуснамі прыгожыя малітвы Св. Царквы:

Хрыстос родзіца — усладзіцце Яго!
Хрыстос на зямлі — спатыкайце Яго!
Хрыстос Бог наш!

† Ч. СПОВІЧ

Біскуп Тыт. Марыямітанскі
Ап. Візытатар Беларусаў

Рым, Каляды 1966

галоўнай клетачкай людзкой грамады. Так як у мэдыцыне съцверджана, што ад стану клетачак залежыць здароўе цэлага арганізму, тое самае можна сказаць і аб усім чалавецтве: калі будуць моцныя здаровыя сем'і, дык будзе моцная і здаровая дзяржава, а ў далейшым і ўсё чалавецтва.

Мала аднак прыйсці чалавеку на съвет, — трэба яшчэ яго выхаваць.

Ці-ж ёсьць магчымасць належна выхаваць дзяцей у той сям'і, дзе існуе карэнная розніца між бацькамі адносна этичных пе-рекананьняў, або ў справах веры і яе практикі?

Таму хрыстовая Царква заўсёды была вельмі клапатлівой у справе рэгулявання мяшаных сужэнстваў. Царква жыве і тасуеца да эпохі, у якой выконвае Божую місію, таму ў пэўных нясутных рэчах адносна сужэнства яна зъмяняе свае заганы. Ува ўсім аднак гэтym ня можа быць парушана права натуры і Божае права. Прыкладам: нікто ня можа вымагаць ад асобы, каб яна дзеля сужэнства выракала сваю веру ці яе супраць сваю волі зъмяніла.

У сувязі зь нядаўна апублікованай новай Інструкцыяй адносна мяшаных сужэнстваў мы затрымаемся і разважым, як Каталіцкая Царква вырашае гэту справу ў новай Інструкцыі.

I

Дагэтуль Катал. Царква кіравалася прынцыпам кананічнага права, канон 1060:

«Наймацней усюды забаране Царква ўважодзіць у сужэнства дзіўём ахрышчаным асобам, зь якіх адна ёсьць каталіцкая рэлігія, а другая належыць да секты гэрэтыцкай або схізматыкай: у выпадку, калі-б заіснавала небясьпека рэлігійнага адступніцтва для каталіцкай стараны і нашчадкаў, тады сужэнства забараняеца самым Божым законам».

Згодна з духам гэтага канону перад шлюбам вымагалася ад некаталіцкага старана прырачэння, што ня прычыніць рэлігійнага адступніцтва для свайго контрагента. І ад абодвух старон вымагалася забавязаньне, што іхныя дзеяці будуць ахрышчаны ў Каталіцкай Царкве, а таксама выхаваныя паводле каталіцкай веры.

Звычайна гэтыя забавязаньні і прырачэнні рабіліся на пісьме. Калі аднак здаралася, што каталіцкая старана, не зважаючы на царкоўнае права, брала шлюб зь некаталіком

без царкоўнага дазволу і ў некаталіцкай святыні, тады сужэнства лічылася неважким. Далейшым вынікам было тое, што дзеци з такога сужэнства ў вачах Царквы лічыліся за нелегальна народжаных, а каталік ці каталічка былі пад экскамунікай, г. зн. адлучанымі ад Царквы і — за выніткам хвіліны съмерці — —ніякі святар ня мог даць ім разграшэння на споведзі.

Няма сумніву, што гэтае суровое права прычыняла шмат недараразуменія ў адносінах між хрысьціянамі і асабліва між каталікамі і праваслаўнымі, якіх веравызнаныні вельмі блізкія.

Другі Ватыканскі Сабор звярнуў увагу і на мяшаныя сужэнствы. Сам Сабор выдаў у гэтай справе толькі адзін дэкрэт, якога дух прайвіўся да пэўнай меры і ў нова выданай Інструкцыі («L'Ossevatore Romano» выдрукавала яе дня 19 сакавіка 1966 г.), падпісанай кардыналам Отставіні, заступнікам прэфекта Конгрэгацыі для спраў веры. Над гэтай Інструкцыяй, якая мае толькі эксперыментальны або часовы характар, затрымаемся крыху даўжэй.

II

У Інструкцыі захавалася сутнасць традыцыйнай навукі Царквы: каталіцкая старана ёсьць забавязана пераказаць нашчадкам сваю рэлігію. Аднак бярэцца пад увагу права кожнага да сужэнства і да свабоднага вызнаванія рэлігіі згодна з сумленнем. Тому цяпер Царква дазваляе на мяшане сужэнства нават тады, калі няма амаль ніякіх надзея, што патомства будзе ўзгадавана ў каталіцкай веры. Хопіць, калі з боку каталіцкага партнёра будзе добрая воля зрабіць усёмагчымае.

У тых краінах, дзе хрысьціян вельмі мала, мясцовы Біскуп можа дыспэнсаваць ад перашкоды да сужэнства вынікаючай з мяшанай рэлігіі нават і ў такім выпадку, калі няма гарантый з боку жаніхоў на ўзгадаваньне хрысьціянскае. Звычайна аднак Біскуп павінен аднесці справу да Апостальскай Сталіцы і чакаць яе вырашэння.

Дагэтуль згодна з кананічным правам (канон 1061 § 1 № 2) вымагалася, каб абедзве стараны — каталіцкая і некаталіцкая забавязаліся хрысьціць дзяцей пакаталіцку і выховываць пакаталіцку. Цяпер Інструкцыя робіць даволі шырокую агаворку:

«Мясцовы Біскуп або парах каталіка павінен у якнайбольш важкіх справах і пераканаўча павучыць аб ававязку хросту і выхаваныні будучага патомства ў каталіцкай рэлігії. Забавязаныне гэтае павінна быць замацавана подпісам пры выразным прырачэнні... Калі аднак жаніх некаталік уважаў-бы,

што падобнага абяцацьня — без нарушэння супакою свайго сумлення — зрабіць ня можа, дык мясцовы Біскуп у такім выпадку ўсю справу перакажа Апостальскай Сталіцы».

Трэба лічыць амаль пэўным, што Апостальская Сталіца, разгледзіўши справу, дазволіць на мяшанае сужэнства без г. зв. забавязаньня ў з боку жаніха некаталіцкага.

III

Іншы вельмі істотны элемент для важнасці сужэнства ёсьць кананічная форма шлюбу. Паводле дасюлешнія права да важнасці сужэнства каталікоў, а таксама і ў сужэнствах мяшаных, вымагаецца захаваць наступны ўмовы:

- 1) каб шлюб быў зроблены ў прысутнасці Біскупа або святара паrapha, або святара, які мае адпаведнае паўнамоцтва.
- 2) патрэбна прысутнасць двух съведкаў,
- 3) і патрэбна браць шлюб у царкве або ў іншым адпаведным месцы...

Трэба ведаць, што паводле каталіцкага наўчання Біскуп або святар павінны багаславіць сужэнства (падчас шлюбу) ад імя Царквы, але фактычнымі контрагентамі зьяўляюцца самі маладыя і яны, а ня іншы, ўдзяляюць самі сабе сакрамант (тайніцу) сужэнства... Таму ў пэўных абставінах, (калі да сужэнства няма іншых кананічных перашкодаў), сужэнства ёсьць важким і бяз святара або Біскупа, прыкладам у Савецкім Саюзе ці ў Кітаі, дзе падчас перасылду рэлігіі або зусім няма святароў або вельмі іх маля.

Каб аднак унікнуць сужэнстваў патасмных, пры якіх звычайна здраўляюцца розныя злоўжыцьці, ад часаду Трыдэнцкага Сабору Каталіцкая Царква прывязвае вялікую вагу да кананічнай формы, гэта значыць, каб пры шлюбе быў захаваны ўсе вышэйспомненныя ўмовы. Гэтага вымагае кананічнае права --- (канон 1094).

Аднак здраўлялася, што захаваць поўнасцю кананічную форму было вельмі трудна, асабліва пры рэлігійна мяшаных сужэнствах. Вось робіцца каталікамі гэтакі закід: Каталіцкая Царква — ў пэўных абставінах — прызнае важнасць сужэнства без святара, дык чаму ня хоча прызнаць таго, што адбыліся ў прысутнасці праваслаўнага або англіканскага святара? Або чаму няважким ёсьць сужэнства, што адбылося не ў каталіцкай святині?

Вось-жо нядаўна Інструкцыя і да гэтае вельмі далікатнае праблемы падыходзіць ужо ня так востра, як яно было дагэтуль. Хоць і надалей астаецца ў цэлай правамоцнасці ка-

ВІЛЬНЯ: Касьцёл Св. Міхала (Фундацыя Льва Сапегі): цудоўная архітэктура: цяпер апушчаны і зъняважсаны — aberнуты на склад рознае дрэні.

нанічная форма, але — ў выпадку пэўных цяжкасцяў — мясцовы Бікуп мае зреферацаць справу Апостальскай Сталіцы, якая зможа звольніць ад захаванья права прадпісанай кананічнай формы. Гэтая практыка выглядае наступна: шлюб мог-бы адбыцца ў некаталіцкай сівятыні перад некаталіцкім сівятаром і сужэнства будзе ўважанае за важнае.

Усё, што мы дагэтуль сказалі, адносіцца да мяшаных сужэнстваў каталікоў лацінскага абраду. Зусім інакшы выгляджае справа каталікоў розных усходніх абрадаў. Крыху шырэй выяснянем гэта далей.

IV

Справа мяшаных сужэнстваў каталікоў усходніх абрадаў з некаталікамі была вырашана на апошнім Саборы. Дэкрэт, які адносіцца да мяшаных сужэнстваў, ёсьць наступнага зъместу:

«Дзеля таго, каб не дапусціць да няважных сужэнстваў каталікоў усходніга абраду з хрысціянамі таго самага абраду і каб узмоцніць і ўсьвяціць сужэнства і сямейнае

сужыццё, Сівяцейшы Сабор пастанаўляе, што ў такіх сужэнствах віпадкае (quoad liceitatem) прыгрымоўвацца кананічнай формы шлюбу, але для іх важнасці (ad validitatem) хопіць прысутнасць сівятара, захоўваючы пры гэтым усё іншае правам вымаганае». (Дэкрэт аб Усходніх Цэрквях, арт. 18).

Значыць, паводле гэтага дэкрэту, калі каталік усходніга абраду жэнітца з праваслаўнай дык іхны шлюб звычайна павінен адбыцца ў каталіцкай царкве перад каталіцкім сівятаром. Аднак, калі-б гэты шлюб адбыўся і перад праваслаўным сівятаром, таксама сужэнства будзе важным.

Магчыма здасца дзіўным, што цяпер атрымалася ў Каталіцкай Царкве адносна мяшаных сужэнстваў: выразная супяречнасць! Да каталікоў лацінскага абраду кананічнае права тасуецца больш сыціла, чым да каталікоў усходнікаў.

На гэтае мы адказываем. — Перадусім трэба ведаць, што дагэтуль існуючыя кодэксы царкоўнага права маюць быць зъмененыя і над зъменамі і панраўкамі працуе камісія

юрыстаў ужо ад пэўнага часу. Выдадзеная Інструкцыя для каталікоў лацінскага абраду мае часовы харктар, аб чым съведчыць і тое, што падпісай яе не сам Папа Павал VI, а толькі кардынал Оттавіяні.

Урэшце, што датычыць каталікоў усходняга абраду і праваслаўных, прызнаючы важнасць сужэнства, Сабор пацвердзіў канкрэтна тое, што съвятыя тайны або сакраман-

ты Каталіцкай і Праваслаўнай Царквы ёсьць аднолькавыя. Магчыма, што наступным крокам будзе аднолькавае правадаўства для ўсяе Каталіцкай Царквы. Дагэтуль яно было рознае, а гэта дзеля гістарычных падзеяў і розных звычаяў розных мясцовых Цэркзаў, якія трэба шанаваць, а зъмяніць толькі ў надтада важных патрабах.

Ўым, 25. X. 1966.

a. Аляксандар Надсон

Съвяты Кірыл Тураўскі

V ДОБРЫ ПАСТЫР

Амаль усё дарослае жыццё съвятога Кірыла праішло ў пастырскай дзейнасці. Пачаў ён яе яшчэ ў манастыры, дзе быў для многіх духоўным настаўнікам. Але ка і навучаныне паручаных яму Богам душаў сталіся ягоныя галоўнай мэтай, калі ён быў пакліканы на Тураўскі япіскапскі пасад.

Кірыл меў высокое паніццё аў япіскапскай годнасці і звязаных з сю абавязках. Яму балела, калі бачыў, што нехта выкарystоўвае япіскапскае становішча для недастойных мэтаў. Сумнівам прыкладам гэтага была без сумніву справа япіскапа Тодарца. Паколькі яна гразіла разъбіццём царкоўнай еднасці ў Кіеўскай мітраполіі з вялікай шкодай для душаў, Кірыл ня мог аставацца з боку і маўчаць. З другой стараны ўсякая палеміка была для яго няпрыемнай. Развязка, якую ён знайшоў, гаворыць шмат аб ім, як чалавеку. Замест паніжацца да сваркі, Кірыл выкарystаў справу Тодарца, каб напісаць твор, у якім ён мог-бы выясніць свае погляды на Царкву і царкоўную епархію. Такім творам была ягоная «Прыповесьць аб кульгавым і съляпым». Кірыл выбраў тут алегарычны спосаб пісаніння, узяўшы за аснову ведамую ў усходня-славянскай царкоўнай пісьменнасці прыповесьць, занесеную туды з усходніх, праудападобна жыдоўскіх, крыніцаў. Пачынаеца яна тым, што «нейкі гаспадар пасадзіў вінаград, агарадзіў яго плотам, выкапаў студню зрабіў вароты, але не зачыніў іх. Адыходзічы ён разважаў так: „Каго я паўстаўлю съцерагчы мой вінаграднік? Калі паўстаўлю аднаго з маіх слугаў, дык той, ведаючы маю дабрату, абраадзе маю мае масыць. Вось што зраблю: паўстаўлю пры варотах кульгавага, а разам з ім съляпога. Калі-б які вораг захапіць увайсці і абраадзецца вінаградніку, дык

кульгавы яго ўбачыць, а съляпны пачуе. Каі-ж нехта з іх саміх захоча ўвайсці ў вінаграднік, дык кульгавы ня зможа гэтага зрабіць дзеля сваіх хворых ногаў, а съляпы, на-ват калі і ўвойдзе, то заблудзіць і згіне». Аднак сторажы аказаліся хітрэйшымі, чым гаспадар думаў. Як толькі той адыйшоў, кульгавы сеў на съляпога і пачаў паказваць яму дарогу. Такім чынам яны ўвайшлі ў вінаграднік і абраялі іго. Калі гаспадар даведаўся, аб тым, што сталася, ён паклікаў найперш съляпога. Той яму адказаў: «Гаспадар, ты ведаеш, што я съляпы і без правадніка ня ведаю куды ісці і не могу сам трагіць у ніводнае месца. нават калі-б і хацеў. Я ня чую нікога, хто-б прыйходзіў міма мяне цераз вароты, бо інакш пачаў-бы крычаць за ім. Думаю, гаспадар, што гэта кульгавы абраакраў цябе». Тагды гаспадар прыказаў пільнаваць съляпога, аж пакуль ён не пакліча кульгавага. Калі-ж гэтых двух спаткаліся, яны пачалі абрывачацца адзін другога: «Кульгавы сказаў: Калі-б ты мяне не насіў, я сам ня мог-бы зайсьці, будучы кульгавым'. Съляпы-ж адказаў: „Калі-б ты міс не паказваў дарогі, я-б туды сам зайсьці ня мог'». Наканец гаспадар, выслухаўшы іх, прыказаў завесыці іх у цымніцу на пакаранье.⁵⁷

⁵⁷ Поўны назоў твору ёсьць: «Прыповесьць мніжа Кірыла аб людзкай души і целе, аб зъмертвых-устанні цела, і аб будучым судзе і муках».

Наагул «прыповесьць» зьяўляецца надзвычай цікавым творам, які прыцягнуў увагу такіх дасыследчыкаў, як Сухамлінаў (ор. сі. бб. 318—325), Франко (ор. сі. бб. 129—155) і Еремін (гл. И. Еремин, «Притча о слепце и хромце в древнерусской письменности», Изв. Отд. Русского Языка и Словесности АН СССР, т. 30, 1925, бб. 323—325).

У творы Кірыла ёсьць шмат дзіўнага і незразумелага. Напрыклад, ён лічыць съв. Апостала Мацвея аўтарам прыповесьці аб съляпым і кульгавым. Безумоўна, пачатак прыповесьці мае некаторое падобенства да прыповесьці аб благіх вінаградарах (гл. Mt. 21, 31—40), аднак памылка Кірыла, які быў

Вобраз гаспадара наводзіць аўтара на думку аб Богу, у тым часе як вінаграднік з адчыненымі варотамі — гэта вобраз Царквы. «Царква, — кажа Кірыл, — ёсьць для ўсіх адчыненая. Яна для нас ёсьць маткаю, якая родзіць нас у хрошыце і корміць тых, што жывуць у ёй».

Падобна таму, як гаспадар паставіў сторажаў пры вінаградніку, так і ў Царкве Бог устанавіў ерархаў, каб съцераглі святых тайнаў:

«Так былі паставлены кульгавы з съляпым съцерагчы таго, што ўнутры, як патрыярхі, архіепіскапы і ігумены ёсьць паставлены між царквою і аўтаром съцерагчы святых тайнаў ад ворагаў Хрыстовых, гэта значыць ад гэрэтыкаў, злосных спакуснікаў, нячесных грэхалюбцаў і дрэнных іншаверцаў».

Пытаньнем ерархіі ў Царкве Кірыл займаецца таксама ў сваім казаныні на Вербную Нядзелю. Вось што ён там кажа:

«Словы Евангельля, якія шматразова Хрыстос казаў дзеля збаўлення людзей, ёсьць страваю для нашых душаў. Ягоны-ж сладыны і чесны дом — царква — мае выдатных будаўнікоў: патрыярхаў, япіскапаў, съвтароў і ігуменаў і ўсіх царкоўных настаўнікаў, якія, стаўшыся вераю і чысьцінёю жыцця блізкімі Богу, атрымалі праз ласку Святога Духа розныя дары навучання і аздараўлення паводле меры дару Хрыстовага».

Такім чынам, паводле Кірыла, царкоўная ерархія зьяўляюцца будаўнікамі Дому Божага, настаўнікамі і сторажамі святых тайнаў. Яны не самазванцы, але паставлены на гэтае становішча Богам і дзеля выконвання сваіх абавязкаў кожны з іх атрымоўвае асобы дар Духа Святога. Гэты дар даеца не адразу, але паступова, цераз меньшыя съвачаныі, каб даць магчымасць кандыдату падрыхтавацца адпаведна да паўнаты съвтарства, якое мае япіскап:

«...Хрыстос, дзъмухнуўшы ў твар апосталам, сказаў: „Прыміце Духа Святога”,⁵⁸ гэта быў ня поўны дар, але залог съвтарства, бо Ён загадаў ім чакаць Святога Духа, які „прыйшоўшы, да канца асьвяціць вас”.⁵⁹ Таксама япіскапы съвяцяць падзякаў, чытаючы, дыякану. Усё гэта ня поўны дар, але толькі залог далейших съвачанняў, каб маглі падрыхтавацца да дасканалага съвтарства».

Съвтарства такім чынам ёсьць нечым вялікім. Дзеля таго нічога горшага за недастойнае ўспрыяцце царкоўнай годнасці:

«Нічога ня ёсьць так нялюбым Богу, як жаданыне ўзвышацца ў царкоўных годнасцях; і нічога Яму так не агідна, як самаўпэўненая

і вялічавая гордасць тых, якія ўспрымаюць съвтарства не паводле Бога».

Кірыл прыраўноўвае недастойнага кандыдата ў япіскапы да Адама, які «уладаочы ўсімі зямнымі багацьцямі, усімі жывёламі, морам і ўсімі стварэннямі, якія там жывуць, маючы ўсяго паддастаткам у зямным раю, пакапіўся без пасьвячання на съвятыя рэчы, зажадаўшы ўвайсці з зямнога раю ў нябесны... Ён зрабіў так, як недастойны съвтарства царкоўнік, які, затаіўшы свой грэх і ня дбаючы аб законе Божы, а толькі дзеля дачэснай славы ўзышиў на япіскапскі пасад».

Падобнымі да недастойных кандыдатаў зьяўляюцца тыя царкоўныя дастойнікі, якія жывуць без страху Божага. Да іх съвты Кірыл звязратаецца з перасьцярогаю:

«Зразумейце сяньня, неразумныя сярод людзей дастойнікі, разбэшчаныя съвтары! Ці-ж Той, хто даў нам вушки, ня бачыць?.. Ці-ж Той, хто наўчae народы, не зразумее нашага грэшнага ўпадку? Госпад ведае дрэнныя думкі злыx людзей: Ён скідае неправедных уладароў і адганяе ад аўтара нягодных съвтароў. Ніякай годнасць гэтага съвету ня выбавіць ад муکі тых, якія ломяць Божыя прыказаныні».

Падобная перасьцярога знайходзіцца таксама ў казаныні на Нядзелю расслабленага:

«Гора таму, хто грэшыць паслья прыняцця духоўнага стану — гэта значыць манаштва і съвтарства, — а нават самому япіскапу, які не баіцца Бога».

Каб не асталося ніякага сумніву, Кірыл съцвярджае катэгарычна:

адным з найлепшых знаўцаў сьв. Пісъма ў сваім часе, астаеца незразумелай. Адно толькі ёсьць іншым, што прыповесьць дайшла да Кірыла ўжо ў хрысціянскай форме, а не зь перапачатковых крыніц.

Побач з тэмаю Царквы і царкоўнай ерархіі Кірыл развязывае ў прыповесці тому пасьмертнага жыцця. Съляпен для яго зьяўляеца вобразам душы, а кульгавы — цела. Ён робіць вывад, што душы памершых не атрымоўваюць адразу кары або нагароды ад Бога, але чакаюць агульнага зъмёртвых-устананія. Хоць такі погляд і спатыкаеца ў некаторы, асабліва ўсходніх, ранейшых царкоўных пісменнікі (напр., сьв. Афрат Сырыйскі, Фоцы, Тэофілікт Баўгарскі), аднак ён пяречыць традыцыйнай навупы Царквы, паводле якой душы памершых атрымоўваюць адразу паслья съмерці ўзнагароду або пакаранне за свае учынкі. Гэтас вучэньне зъяўляеца асноваю культу съвтых, душы якіх ужо цяпер жывуць шчасліва з Богам у небе. А мы бачылі, што Кірыл адзначаўся вялікай пабожнасцю да съвтых.

⁵⁸ Гл. Ян, 20, 22.

⁵⁹ Магчыма Кірыл мае на увеце Ян 16, 13, або Ап. Дэ. 1, 8.

«У якім-бы мы стане ня былі, мы знайходзімся далёка ад Бога, калі ў нас няма добрых учынкаў і жалю за грахі».

У словах «жаль за грахі» адчуваецца ўжо нота надзеі. Як добры паstryр і лекар душаў, Кірыл не агранічваецца дыягнозай хваробы, але адразу прапануе лекарства. Ён перасыцерагае сваіх упаўшых братоў, каб ня съледавалі за прыкладам Юды, які, прадаўшы Хрыста, папоўніў другі страшны грэх, зънявершыўшыся ў Божае міласердзе:

«Дзеля гэтага не ўпадаем у роспач, як Юда і не ўсумнімся ў цялесным зъмертвыхустаньні, як садукеі, але з пакутаю стукаем у Божыя дзъверы, пакуль Ён нам не адчыніць райскіх варотаў».

Няма ніякага сумніву, што Госпад пачуе гэты стук, бо

«Няма такога граху, які-б мог адолець Божае міласердзе».⁶⁰

*

Святасць ня ведае нацыянальных межаў. З другой стараны святыя, будучы людзьмі, належаць да таго ці іншага народу. Кожны народ зусім слушна ганарыща сваімі святымі, уважаючы іх за сваіх найлепшых сыноў, якіх сам Бог захацеў уславіць. Такім без сумніву для беларускага народу зъяўляецца святы Кірыл Тураўскі.

Свас выдатныя здольнасці і немалыя веды Кірыл аддаў на службу Богу. Будучы склонным да адзінствы, яму прышлося правесці амаль ўсё жыццё ў актыўнай душ-паstryрскай дзейнасці для дабра іншых. У душы аднак Кірыл астаўся самотнікам. Астаўіўшы па сабе багатую літаратурную і духовую спадчыну, ён умеў так добра схаваць сваю асобу, што сяньня толькі з цяжкасцю можна ўстанавіць галоўныя рысы ягона-га жыцця. Ён быццам усім сваім жыццём, ня меныш чым сваімі творамі, хацеў сказаць: «Ня нам, Госпадзе, ня нам, але імяні Твайму дай славу» (Пс. 113, 9).⁶¹

⁶⁰ Неабходна сказаць іскалькі слоў аб мове сьв. Кірыла. У 11—12 стаг. пісьменнай мовай на Беларусі была мова царкоўных книгай, г. зи. стара, або царкоўна-славянская. Розыніца між гэтай мовай і жывой беларускай існавала ўжо тады, хоць яна ня была яшчэ такая вялікая, як цяпер. Бела-

рускія пісьменнікі, пішучы, час ад часу ўстаўлялі ў текст мясцовыя выражэнні, або пісалі слова згодна з мясцовай вымовай. Гэтыя працэс адбываўся хутчэй у сівецкіх пісьменнікаў, павальней у царкоўных. З часам беларускі элемент узмацняўся і адціскаў царкоўна-славянскі на другі плян. Такім чынам у пэўным сэнсе і з вялікім засцярэгамі мову беларускіх пісьменнікаў 11-га і 12-га стаг. можна называць беларускай літаратурнай мовай у ейных пачатках. Такой была мова твораў сівяцага Кірыла. У асноўным — гэта царкоўна-славянская мова, у якой аднак спатыкаецца нямала мясцовых элементаў. Вось некалькі прыкладаў:

Дееля; чимъ (чым); падъяки (г. зи. іпады-янеи); пастух; Великы день; Да воскреснет Бог и да разидутся враги его; ми-нуви суботе; книжницы... пытають роди-телю; Сынідс бо на землю, никому не чювшю.

Такіх прыкладаў можна прывесці далёка больш. Такім чынам пават з моўнага пункту гледжання Кірыл можа лічыцца беларускім пісьменнікам. Гэта асабліва відавочна, калі папрыклад прыпомніць, што «польскі» пісьменнік Ян Длугош яшчэ ў 15-тym стаг. пісаў па лаціне.

⁶¹ Вось ліста галоўных выданняў твораў сівяцага Кірыла ад пачатку 19-га стагодзідзя:

1. К. Калайдович, Памятники российской словесности XII века. Москва 1821.

У кнізе памешчаныя ўсе казаныні і аспрэтычныя творы сівяцага Кірыла, разам з некаторымі сумніўнымі.

2. М. И. Сухомлинов, Рукописи графа Уварова, т. II, СПБ, 1858. Творы сьв. Кірыла, якія знайходзіліся ў зборах Уварава. Вельмі добры ўступ.

3. А. И. Пономарев, Святой Кирилл Епископ Туровский и его поучения. Памятники древнерусской перекрестно-учительской литературы. Вып. I. СПБ. 1894, бб. 87—198.

Казаныні сьв. Кірыла. Вельмі добры ўступ і паясьненны.

4. Творения святога отца нашого Кирила, епископа Туровского. Издание Евгения, епископа Минского и Туровского. Кіеў 1888. Казаныні ў расейскім перакладзе. Малітвы і канон у артыгінале і расейскім перакладзе.

5. Молітвы на ўсю седмицу св. Кирила епископа Туровского. Православный Собеседник, Казань 1857, бб. 235—260, 273—351.

6. Н. К. Никольский, Материалы для истории древнерусской духовной письменности. Сборник ОРЯС АН, т. 82, кн. 8, СПБ. 1907. Канон у гонар сьв. Ольгі, а таксама рад сумніўных твораў.

7. И. П. Еремин, Литературное Наследие Кирилла Туровского. Труды Отдела Древнерусской Литературы АН СССР. Москва-Ленінград, т. 11, 1955, бб. 342—367; т. 12, 1956, бб. 340—361; т. 13, 1957, бб. 409—436; т. 15, 1958, бб. 331—348.

Наилепша і пайболыш крытычнае выданье казаныні сьв. Кірыла, папярэджанае бібліографічным аглядам. Гл. таксама выдатны артыкул гэтага самага аўтара: Ораторскае іскусство Кирилла Туровскага, ТОДРЛ, т. 18, 1962, бб. 50—58.

Канец

ТАМАШ МЭРТОН

Спадзяймся, што Чытачом будзе цікава да-
ведацца аб цяперашнім амэрыканскім пісь-
меныку-манаху, якога кніжкі паангельску
і ў перакладах на розныя мовы разыходзя-
ца па ўсім сьвеце.

Тамаш Мэртон нарадзіўся ў Новай Зэлян-
ды ў 1915 годзе. Ягоны бацька Овэн Мэртон,
мастак і музыкант, любіў падарожніцаць: пе-
раехаў у Лёндан, пасъля ў Парыж. У ванд-
роўках спаткаў мілую амэрыканку, зь якой і
ажаніўся. Падчас першае вайны ў іх нара-
дзіў сынок: далі імя Тамаш. І з Парыжа ўцяк-
лі ад вайны ў Пірэнэі — аж апнуліся ў Аме-
рыцы! Там ім жылося бедна. Овэн Мэртон
маліваў абразы і займаўся гародніцтвам —
недалёка ад Нью Ёрку.

Бацькі Тамаша, хоць былі людзьмі чеснымі
і разывітымі, не далі дзецим ніякага рэлігій-
нага выхавання. Матка належыла да пра-
тэстанскай веры квакераў, але да ніякае святыні
не хадзілі. Толькі выпадкова бабуля на-
вучыла Тамаша малітвы «Ойча наш...»

Тамаш любіў слухаць, як званілі ў касьцё-
лах. Ён часта гаварыў бацьку: «Тата, вунь
усе птушкі маюць свае гнёзды, як святыні:
чаму мы ня ідзём да сваей?»

Але бацька адказываў: «Цяпер ужо позна,
мы пойдзем у другую нядзелю». Тамаш меў
шэсць год, як памерла ягоная маці, але ён
за яе ня ўмеў маліцца. Дзяды забралі Тамаша і Яначку — ўнукаў — да сябе; а баць-
ка, Овэн Мэртон, мастак-малікар, выехаў у
Францыю, пасъля ў Афрыку і яшчэ недзе.
А ў дзядоў гаварылі, што «усе рэлігіі добрыя,
апрача каталіцкае».

Маючы 10 год Тамаш разам з бацькам ез-
дзіць па Францыі: ягоны бацька шукае пэй-
зажаў для малюнкаў. Разам адведываюць
старыя касьцёлы і кляштары. Тамаш наву-
чыўся пафранцузску і маючы 11 з паловай га-
доў быў памешчаны ў ліцэй. У 1928 г. зноў
пераехаў ў Англію. Тут быў зачічаны да рэ-
лігіі англіканскае, але выхаваныя і рэлігій-
нае навукі не атрымаў і тут!

У 1930 памірае бацька Тамаша, а дзед ад-
клікае яго ў Амэрыку.

У дарозе Тамаш на съмерць улюбліўся ў ад-
ну прыгожую пасажырку — праста ня меў
ад гэтага супакою!

У Амэрыцы падпаў пад уплывы камуніз-
му: пачаў студыяваць Маркса і іншыя кніж-
кі партыі. Але зноў вярнуўся ў Англію. У
1931 здае эгзамен у юніверсітэт у Кэмбрыдж
і пасъля едзе ў Італію.

У Рыме Тамаш Мэртон, сын мастака і сам
мастак, ходзячы па музэях і касьцёлах, асаб-
ліва быў захоплены мазаікай у касьцеле
Св. Казьмы і Дам'яна: адведываў шмат кась-
цёлаў, але ўсё варочаўся да Казьмы. Асаб-
ліва яго пацягвала постаць Хрыста. У Між-
часе разважаў: «Хто такі Хрыстос?» — Так
мала аб Ім ведаў!.. Тады-ж купіў кніжачку
«Новы Запавет»: чытаў, разважаў і назнаваў
сам сябе і вось зь дзівам зауважыў, што па-
чаў маліцца — на вуснамі, ані розумам, але
ўсею душою: прасіў Бога, якога ніколі ня
знаў, каб развязаў яго ад «тысячы ланцу-
гой няволі». Назаўтра пайшоў да касьцёла
святой Сабіны і першы раз у жыцці абма-
чыў руку ў свяянцонай вадзе; падыйшоў да
аўтара і ў піршыню ўкленчыў і адмовіў «Ой-
ча наш» — малітву, якую ўмеў змалку. А
пасъля запісаў сваю думку: «Кatalікі не ра-
зумеюць таго страшнага клопату, які адчувае
навернены, калі моліцца публічна... яму
здаецца, што ўсе зь яго съмляюцца».

Пасъля гэтага Тамаш Мэртон чытаў Біблію, але ўже ня кленчыў і больш не маліў-
ся і скора зусім астыг. Зноў вярнуўся ў Кэмбрыдж. Меў 21 г. і пасъля пакінуў Эўропу на
заўсёды.

Студыое ў Амэрыцы на ўніверсітэце ў
Калюмбіі. Зноў прыстасе да камунізму. Ву-
чыцца і чытае вельмі шмат, але справамі рэ-
лігіі не займаецца зусім. «Але дзіўная реч,
студыючы шмат і рознага матар'ялу, я па-
чуваўся зусім пусты», кажа аб сабе Мэртон.

Нарэшце трапіў на кніжкі, якія гаварылі
аб Богу: гэта была філозофія рэлігіі, у якую
начаў заглыбляцца і цікавіцца. Найбольш па-
казалася яму рацыяналізм філозофія ка-
таліцкая: у каталікоў вера акрэслена глы-
бока, праста і ясна. Прыяцель Мэртона, ін-
дус Брамахара, парадзіў яму чытаць кнігу
«Наследаванье Хрыста» і «Споведзь»-Вы-
значанье — сув. Аўгустына. Гэтае чытанье
прывяло Мэртона да жыцця наднатураль-
нага і яму раптам стрэліла думка, каб пасъ-
віцца сваё жыццё Богу ў съвятарстве.

Аднак ня мог яшчэ адважыцца на каталіц-
кае набажэнства. «І вось — кажа — я пачуў
унутраны голас: — Ідзі на Імшч! — голас
мяткі і моцны». Гэта было ў жніўні, якраз у
нядзелю. Ён пайшоў да касьцёла Божага Це-
ла на вуліцы 121-ай у Нью Ёрку. Касьцёл быў
у панадворку каледжа.

«Касьцёл — ён кажа — напаўнялі не стар-
цы і не старушки, што стаяць аднай нагою

над гробам, але найбольш маладыя мужчыны і жанчыны і дзеци: людзі ўсякіх клясаў з сваімі сем'ямі. Усе яны — я ўважаў — былі занятыя Богам, а не самі сабою. Пасылья я даведаўся, што гэта было Эвангельле. Аж увайшоў на амбонію малады сьвятар. Ён гаварыў аб Хрысьце, аб Ягонай Боскай натуры і аб людзкой, аб збаўленьні і аб патрэбе ласкі. Якраз мне тады трэба было аб гэтым ведаць. Я тут знайшоў новы съвет і выйшаў адтуль «щасціў». Далей чытаў новыя патрэбныя кнігі, але на сёв. Імшу больш не хадзіў! Ізноў вярнуўся да сваіх прыяцеляў і прыяцелям і весяліўся зь імі. Толькі-ж кожны вечар адмаўляў: «Вітай, Марыя!»

Якраз тады шыкавалася II-ая вайна, а Мэртон ненавідзеў вайны! У гэтым часе Божая ласка вельмі пачала яго непакоіць: «Чаго ты чакаеш? Ты ведаеш, што трэба рабіць: чаму на робіш?»

Нарэнце адважыўся: у касыцеле Божага Цела папрасіў ахрысьціць. Прыйгатаваньне адбыў пад рукой а. Моорэ, таго самага, што чую навуку.

«Катэхізм — цудоўная справа: ён укараняе Божае слова ў душы добрай волі. Я гарэў пажаданьнем хросту і не апускаў прыйгатаваньня».

Хрост адбыўся 16 лістапада 1938 г. Пісаў пасылья: «Усё ішло вельмі праста. Вялізны горы зваліліся з маіх плеч: я веру, веру, веру!!!

Тамашу было 23 гады.

Конвэрты пасыля хросту — бяз духоўнага правадыра — начываюца апушчанымі і безнадзейнымі. Так і Мэртон стаў няздолгіны ўтрымаць энтузіязм і пабожнасць: маліўся мала.

Піша аб сабе: «Я жадаў быць пісьменнікам, наэтам, крытыкам, прафэсарам. Асьцерагацца забаваў. Мая мэта была — рэпутацыя і паводзіны».

Пісаў пасымы, навэлі — то ўдалыя, то няўдалыя. Вярнуўся ў Нью Ёрк у восені 1939. І вось неспадзявана аб'явіў таварышам: «Ведаце вы, я пайду ў кляштар і стану сьвятаром!»

Прыяцелі думалі, што ён дзівачыца. Але Тамаш сказаў і сваій паненцы: «Ведаеш, я буду сьвятаром!»

Нейк познім вечарам зайшоў у касыцёл сёв. Францішка Ксаверага, у якім перш на бываў. Там адбывалася набажэнства.

Там я сказаў Хрысту: — Так, я хачу стаць сьвятаром. Калі твая такая воля, памажы, каб я быў сьвятаром!»

Асабліва пацягіваў яго францішканскі ідэал і Тамаш напісаў просьбу ў кляштар сёв. Францішка ў Нью Ёрку. Аднак раптам заха-

піў яго прыпадак апэндыціту: апэрацыя і даўжэйшы адпачынак. Тады чытаў «Рай» Данте і кнігі філозофіі Марытэна. Быў на вакацыі ў свайго дзядзькі і ахвяраваўся Матцы Боскай, калі паможа стаць сьвятаром, дык першую сьвятыню Імшу адправіць у Яе чэсьць.

У гэтым часе заклікалі яго ў войска, бо трывала вайна, аднак дахтары прызналі яго няздолгіным да вайсковай службы.

Нарэнце, маючы 26 гадоў, Тамаш Мэртон скіраваўся да закону Трапістай. Гэта вельмі суровы закон. Там у сціслым маўчаныні, у працы і ў малітве, (устаць у ночы а 2-ой гадзіне на малітву!), у цвёрдай адзежы і пасыцелі праводзяць час у пакуце.

І яшчэ што дзіўное: некаторыя амэрыканскія маладыя людзі, кончыўшы вышэйшыя студыі, існуцца ў такія суровыя законы, пакідаючы распушчанае жыццё і вялікія выгоды...

Ужо здавалася, што Тамаш устатковаўся ў кляштары, але ён і яшчэ ня ўступіў у закон! — Паехаў у Нью Ёрк і там працаваў у дабрадзейным таварыстве для нэафітаў (навернутых да веры) і ўжо меркаваў гэтым займацца заўсёды, разам з працай літэрацкай. Тут трапіла яму ў руکі кнішка-жыццяпіс сёв. Тарэсы з Лізье і абяцаў ёй: «Пакажы мне, малая Тарэска, што маю рабіць? Калі пайду ў манастыр, буду тваім манахам!»

І вось гэты раз пастанова была неадменная: ніколі не пачуваўся такім спакойным і пэўным. І тады спаткала яго другая вялікая радасць: ягоны малодшы брат, Ян-Павал, наўрнуўся і ахрысьціўся і прыняў першую Святыню Камунію (Прычасыце).

Першыя законныя шлюбы Тамаш, пад імем Людвіка, меў у 1942 г. Тады таксама і ягоны прыяцель Боб Лякс ахрысьціўся і гасціці ў манастыры ў Мэртона.

Якую-ж будзе мець працу Тамаш Мэртон у суровым манастыры Трапістай? У сваіх думках і пастановах ён цалкам развязвітаўся з пяром і паперай! Аднак галоўны Аббат-Генэрал загадаў яму, што — апрача малітвы і ручной працы — павінен пісаць прозай і вершамі, як і даўней, толькі аб справах Божых — для духовага добра людзей. Бо гэтага вымагае законнае паслушэнства.

Цяпер Мэртон шыкаваўся да сьвятарства, студыяваў і пісаў.

Закончыўшы духоўную навуку, быў пасвячаны ў 1949. Да гэтага часу напісаў некалькі кніжак асцятычных, стылем лёгкім, вобразным, цікавым і глыбокім. Ягонія кніжкі перакладаюцца на розныя мовы і разыходзяцца па ўсім культурным сьвеце. Мэртон уважае, што гэта ягоная місія для вялікага добра людзей і для Божае хвалы. Паміж ін-

Весткі з царкоўнага жыцьця

ЛАЦІНСКАЯ МОВА астасцца касцельнай мовай і не загіне, хоць будуць уведзены народныя мовы ў набажэнстве. Паводле волі Папы Паўла VI-га паўсядна ў духоўных сэмінарыях будуць вучыць клерыкаў чытаць, пісаць і гаварыць па лаціне, каб сьвятыя ўмелі маліцца ў гэтай мове і разумець яе. Так лаціна стане агульна зразумелай у Каталіцкай Царкве, ня горш, як было дасюль.

*

ПАПА ПАВАЛ VI і У-ТАНГ заклікаюць усесь свет да згоды: Папа і Генэральны Сакратар ААН, ня гледзячы на ніякія перашкоды, хоць іх палітыкі і дыпляматы ня слухаюць, усыцяж заклікаюць неспакойны съвет да миру. 19-га верасня Папа выдаў новую энцыкліку, (як мы ўжо пісалі — № 4), у якой заклікае перарваць войны і канфлікты, стрымаць перагонку узбраення і засесці за «круглы стол» мірных перамоваў. І таксама ў краёх, дзе яшчэ ўціскасцца рэлігія, наладзіць нармальныя адносіны.

У другой частцы энцыклікі Папа назначае спэцыяльныя малітвы аб міры ўва ўсім съвеце; асабліва на гэтае празнанчаны месяц каstryчнік, месяц Божае Маці. Дык сёлетнія ражканцы хай будуць гарачай просьбай вернікаў, каб Мілласэрны Бог, — малітвамі Багародзіцы — падараў свой нябесны мір неспакойнаму чалавечству!

«У імя Гасподне — гаворыць Папа ў энцыкліцы — мы заклікаем: — Стрымайцесь! — Трэ-

шымі ў сваей аўтабіографіі паказывае жыцьцё трапістаў — цвёрдае, простае, зъ людзкімі слабасцямі, — падобнае да Хрыстовага жыцьця, якое вёў у поце і трудах і малітве — жыцьцё, якое не падабаецца грэшнаму съвесту, але якое ёсьць вялікай Божай Місіяй...

«Хто можа паняць, няхай разумее!»

Пусты съвет, які марнеш пры тэлевізіі, абкураны табачным дымам, абдурманены алькаголям, у пагоні за далярамі, выгодамі і распustтай — такі съвет не цяміць жыцьця працы і малітвы, посту і маўчання, такі съвет не разумее ні Хрыста, ні Ягонае навукі...

А атомная бомба вісіць над галавою гэтага грешилага съвету. — Вось да чаго даводзіць фальшивая культура, якая — дзеля марнасці не дбае аб веру ў Бога, аб разумнае жыцьцё на зямлі і вечнае шчасце з Богам!

Дык няхай-жа хоць выбраныя ў Бога і пакліканыя да бліжэйшае Яго службы заступаюцца за нас і вымаліць для нас сапраўдны жаль за грахі і наварот да Бога!

«Хто можа паняць, хай разумее!»

ба спаткаца, трэба прыступіць да чесных і адкрытых перамоваў».

У Танг таксама звязратаецца да ўсіх дзяржаваў свету, каб клапаціліся ўстанавіць мір трывалы і справядлівы.

*

ВАТЫКАН: Паводле жаданьня Сабору Папа прыпамінае ўсім біскупам, каб шыкаваліся перадаць сваю ўладу наступнікам, калі самі дажывуць да 75 гадоў веку. Некаторыя біскупы і кардыналы ўжо адразу падаліся ў дымісю. Аднак Рымская Курыя выясняла, што дымісю сам Папа будзе прыймаць ад кожнага 75-гадовага — паводле варункаў і патрэбы, дык вось некаторым было загадана яшчэ тримацца месца.

*

РЫМ, 9. X. 1966. Гэтага дня — ў нядзелью — адбылося адкрыццё выстаўкі «Царквы-Мучаніцы». У съвятыні Св. Савы на Авэнтыне служылі з гэтае нагоды съв. Літургію Архібіскуп Іван Бучко, Апост. Візитатар Украінцаў, Бп. Андрэй Каткоў, Ап. Віз. Расейцаў і Бп. Ч. Сіповіч, Ап. Віз. Беларусаў. Аб рэлігійным праследзе ў Савецкім Саюзе меў слова Арх. Бучко. Сыяўваў хор украінскай малой сэмінарыі ў Рыме.

Выстаўка «Царква-Мучаніцы» мас некалькі тысяч экспанатаў, сярод якіх нямала адносіца да Беларусі. Між іншым можна там бачыць маlionак селяніна, які праз драты звязратаецца да вольнага съвесту: «Браты, не забывайце пра нас!»

Калі дому выстаўкі пастаўлена 14 крыжоў, якія вызначаюць Крыжовую Дарогу Хрыста. У адумысловым правадніку-кніжачцы чытаем: «П-я стацыя пасльвячасцца Царкве-Мучаніцы Украіны, Армэніі і Беларусі, выдатным сваею верай сярод 16-ці Савецкіх Рэспублік». У тэй самай кніжцы на бач. 109-ай ёсьць адумысловая Літанія да Найсьвяцейшай Дзевы Марыі. Сярод розных клічаў у ёй маемо і такі: «Найсьвяцейшая і магутная Дзева Беларусі, Цябе молім — паслухай нас!»

Вялікай атракцыяй Выстаўкі ёсьць поўнае фота ўсяго бязбожнага музею ў Ленінградзе.

Выстаўка служыць доказам існавісці атэістаў да Бога, да ўсякага рэлігіі і таксама доказам недарэчнасці бязбожнікаў. Яны сіляцца змагацца з праўдаю і то ў імя прагрэсу! Таму змушаны перакручваць факты і маніць; а хто іх ня слухае, тых праследуець і мучаць. Але такія натугі бязбожнікаў — дарэмныя і служаць доказам існаваньня Господа Бога і праўдзівасці Хрыстовас Царквы.

*

Аб Кангрэсе Каталіцкіх Тэалёгаў у Рыме (ад 26. IX. да 1. X. 1966) пісалася ў розных часапісах

сах. Сабралася іх да 1200 чал. Разважалі перад усім, як датарнаваць пасъля Сабору ягоныя пастановы да сучасных варункаў жыцця. Быў гэта найвялікшы Кангрэс Тэалёгаў у гісторыі Царквы. А якія будуць яго вынікі? Пажывём, пабачым... Але ўжо самас спатканыне вучоных Тэалёгаў з цэлага съвету бязумоўна стала вельмі карыснай зьявай у жыцці съв. Церквы; дый яны мелі аказію пазнаёміцца з рознымі думкамі і поглядамі, парадзіцца ў сумнівах, перадыскутаваць і паправіць свае памылкі. Гэта першае спатканыне ўзбудзіла перакананьне, што не павінна быць апошнім і не астанецца бяз добрых вынікаў.

*

КАМЭРУН: У Цэнтральнай Афрыцы. У Камэруне, Конго — Брацавіль, Габоне і Чад адчыненіца супольная духоўная сэмінарыя для спозненых кандыдатаў — у старых гадах. Сэмінарыю будзе весьці таварыства Св. Апосталаў з Монтэрэалю. З прычыны недахопу духавенства Катал. Царква ўжо здаўна дапускае да духоўнага стану ўласна такіх спозненых, але здатных кандыдатаў.

*

КАЛЮМБІЯ: У манастырах апостальскага вікарыйту д'Істміна законынікі і законыніцы атрымалі ад Папы Паўла VI права выдаваць Святое Прычасьце (Камунію) ў касцёлах, у шпіталях і сіраціцах, калі няма там съвтара або дыякана. Падобны індульт быў ужо выданы законынікам у Бразыліі.

*

МОЗАМБІК: Біскуп Г. Діаз Нэгэйра выдаў Пастырскі Ліст да «братоў Музульманаў», якіх лік у Мозамбіку роўны з каталікамі. — У звязку з тым, што ў 1967 годзе абходзіцца юбілей 60-ці годзьдзя аб'яўлення Божае Маці ў Фатыме (Партугалія), а Фатыма была калісці ў руках магамэтанаў, дык біскуп запрашае, каб магамэтане прылучыліся да гэтага съвяткаваньня. Біскуп падкрэслівае, што Магамэт прызнаваў Ісуса Хрыста, як вялікага прарока, а Божую Маці вельмі паважаў і ў Каране аб ёй успаміненіца даволі часта... — Шкада толькі, што Магамэт знаю хрысьціянства толькі з апокрыфаў і з навукі тагачасных гэротыкаў.

*

ПАРТУГАЛІЯ — Фатыма: У звязку з Юбілеем 50-ці годзьдзя аб'яўлення Дзевы Марыі ў Фатыме ў 1967 г. адбудзеца там Кангрэс Марыялётгі ў чосьць Божае Маці. Такія Кангрэсы адбываюцца кожныя два гады ў розных краёх съвету. У 1965 адбыўся ў рэспубліцы Дамінікана ў Сярэдній Амэрыцы. На гэтых Кангрэсах чытаюцца лекцыі аб Найсвяцейшай Дзеве, адбываюцца ўрачыстае набажэнства і працэсія: людзі прыступаюць да сповядзі і съв. Камунії. Гэта служыць да абнаўлення духа людзей, асабліва

ў тых краёх, дзе Кангрэс адбываецца і ў тых гарадох, якія бываюць на гэтае прызначаны.

*

НЯМЕЧЧЫНА — Дахаў: Тут быў вялізарны канцэнтрацыйны лягер, дзе гітлероўцы падчас вайны замучылі і спалілі вялізную масы людзей. Ціпер на месцы лягераў пабудаваныя съвтыні, музеі і інш. памятнікі людзкой Кальвары.

Між іншымі да гэтае працы прыбылі летам дабравольныя кандыдаты — мяшаная група 32 чал. немцаў і французаў, якія бясплатна працавалі ў згодзе і любові — на знак адплаты Госпаду Богу за грахі іхных нароадаў падчас Вялікага вайны.

*

АФРЫКА — Судан: Пасъля прасъледу Каталіцкіх місіяў суданскі ўрад хоча зноў навязаць нармальныя зносіны з хрысьціянамі: пазваліць духавенству вярнуцца і адчыніць духоўную сэмінарыі і школы.

*

САВЕЦКІ САЮЗ — Ленінград: Газэты востра выступілі супраць моладзі, што ўводзіць «моду» на сіць крыжыкі і іншыя адзнакі рэлігіі, бо — пішуць — «такія адзнакі паказываюць панаўнанье няволі духа»...

*

АФРЫКА — Бурунды: Тут адбыўся Кангрэс чэрных жанчынаў. Чыталіся лекцыі: аб Misiі афрыканскія жанчыны, аб хрысьціянскім выхаванні жанчыны, аб прыгатаванні да сужэнства і іншыя вельмі паважныя і цікавыя рефераты.

*

ЯПОНІЯ: Заўважана адраджэнне хрысьціянства. Найбольшым апосталам Каталіцкае Царквы быў тут съвяты Франціс Ксаверы, які прыбыў у Японію ў 1549 г. Але пасъля 50 гадоў свабоды пачаўся жорсткі прасълед вернікаў. Як вялікая была колькасць каталікоў, відаць з того, што падчас страшнага прасъледу і забойстваў, каталікі паднялі паўстане ў абароне жыцця і ў 1615 г. ў гэтым змаганьні згінула да 100 тысяч хрысьціян, а ў 1637 г. яшчэ 37 тысяч. Прыймі страшнна мучылі апорных, якія не хацелі пакінуць веру ў Хрыста: найбольш прынятym способам мучэння было тое, што вешалі за ногі над разьведзеным вогнішчам. Часта разводзілі агонь ў яме, каб ахвяра даўжэй мучылася ў дыме — аж да павольнас смерці.

Аднак апорныя хрысьціяне трывалі таймна аж да 1853 г., калі настала свабода веры, хоць яшчэ спачатку агранічаная.

*

АМЭРЫКА — Вашынгтон: Тут адбыўся Кангрэс каталікоў летувісаў, якія маюць у Злучаных Штатах 141 парахвію. Усе сабраныя абзнаёміліся з палажэннем Каталіцкае Царквы ў Летуве і з вялікім сумам съцвердзілі, што прасъ-

лед рэлігіі ў Летуве трывае аж дасюль і што эміграцыя павінна прызнавацца да рэлігіі ня толькі словам, але ўсім жыцьцём! Падпісаная дэклярапцыя галосіць: «Шлях летувісаў — з Хрыстом і што ўсё для Летувы, а Летува для Хрыста!»

*

ГАЛЯНДЫЯ: Выдана тут новы катахізм для дарослых, у якім няма пытаньняў і адказаў, але даенца выясняненьне праўдаў веры. Дзіве часткі катахізму: 1) Чалавек кіруецца да Бога і 2) Бог кіруеца да чалавека. — Катахізм выйшаў адначасова ў мове галяндзкай, ангельскай, французскай, гішпанскай, нямецкай, партугальскай і італьянскай. — Гэты катахізм укладала камісія тэалётаў, вучоных і дасьведчаных душпастыраў і ён выклікаў вялікае зацікаўленыне ўва ўсім хрысьціянскім съвеце.

*

ЛАЦІНСКАЯ АМЭРЫКА: Рада Біскупаў усяе Латінскае Амерыкі, (значыць, Сярэдняе і Паўднёнае Амерыкі, якая гаворыць пагішпанску і партугальску), зацвердзіла рэзалюцыю, што там патрэбны глыбокі перамены ў структуры гаспадарскай і грамадзкай. Патрэба таксама і Каталіцкай Царкве дастасавацца да гэтага развіцця. Каталікі павінны лучыць свае намаганні з працаю хрысьціян усяго съвету, зь людзьмі іншых рэлігіі і наагул з усімі людзьмі «добрае вслі». Гэта Каталіцкая Царква Амерыкі прычыніцца да пабудовы сусветнага міру і згоды.

*

ЛІК КАТАЛІЦКІХ СВЯТАРОЎ на съвеце ў 1966 г. выносіць 425.815. Аднак — гэты лік ёсьць недастатковы, каб аблужыць у духоўных патрэбах вернікаў усяго съвету; а ў Латінскай Амерыцы бракуе больш як 50% духовенства.

*

ЛЁНДАН: Кардынал Гінан, архібіскуп Вэстмінстэру і прымас Вялікае Брытаніі, прамаўляў на Сусветнай Конферэнцыі Мэтадыстаў у Лёндане і паставіў прапанову лучнасці ўсяго хрысьціянства. Казаў, што лучнасць павінна абніць ня толькі Цэрквы Каталіцкую, Праваслаўную і Англіканскую, але таксама і меншыя Цэрквы, як Мэтадыстаў, Баптыстаў, Кантрэгатыянаў і іншых. — А біскуп Мэтадыст казаў, што II-гі Ватыканскі Сабор значна прычыніўся да сусветнага экумэнізму — «пашырыўся гарызонт думкі, братэрства і дзейнасці».

*

НЯМЕЧЧЫНА — Франкфурт: Таварыства Кнігазнаўцаў і Друкароў выдала Нагароду Міру Кардыналу Бэа і Пастару Віссерт-Гофту за іх дзейнасць у справе экумэнізму.

АЎСТРЫЯ: Святары і студэнты ў ліку 51 чал. адбылі практику ў фабрыках, працуячы як звычайнія работнікі. Мэта іх была — пазнаць лепш жыцьцё работнікаў, каб з большаю карысцю працаваць пасля ў душпастырстве.

*

ІТАЛІЯ — Рым: У выдавецтве Айцоў Базыліанаў выйшла паважная кніга — Біблія — «Свята Пысмо Старога і Новога Завіту». Перакладу даканаў а. Іван Хоменка з арыгінальных языкоў. Спецыяльная камісія ўкраінскіх вучоных пераглядала і прыняла гэты вертасны пераклад. Гэта будзе значны ўклад у украінскую рэлігійную літаратуру.

*

АНГЛІЯ — Ліверпуль: Блёк зь белага мармуру вагай 19 тон, высечаны ў каменяломні ў Югаславії, прывезлы у Ліверпуль для галоўнага аўтара ў каталіцкім катэдральным касьцеле.

*

АМЭРЫКА — Мільвоке: Тут адбыўся Кангрэс Касьцельнае Музыки. Удзельнікаў — знаўцаў і спэцыялістаў — сабралася да 2.000: развалі, як прыспасобіць касьцельную музыку да вымогаў Ватыканскага Сабору.

*

АЎСТРАЛІЯ — Сыднэй: Памёр 30. VII. 1966 у Мараэнг кс. Аляксандар Эйсімонт з паходжання і характару беларус, з Горадні — чалавек ціхі, маламоўны, але працавіты і вытрымальны. Правёў у душпастырскай працы доўгія гады ў гор. Харбіне, у Кітаі і там быў прыхільнікам нашых айцоў і не забыўся беларускай мовы. Уесь Харбін яго знаў як прыкладнага святара. — Вечны пакой!

*

ФІЛІПІНЫ: Разбудзілася тут місыйная дзейнасць: неспадзянавана ўзрасла колькасць новых законных і съявтарскіх прызванінь, так што з Філіпін пачынаюць вылічжаць на місыйную працу съявтары і манахі на Фармозу, у Бразылію, у Пэру, Аргентыну і Японію.

*

**АФРЫКА НЕПАКОІЦА —
БРАК ДУХАВЕНСТВА!**

Пасля вайны аказаўся вельмі буйны ўзрост Каталіцкае Церкви ў Афрыцы — да 28 мільёнаў! Але зноў-жа такі значны прагрэс выклікае патрэбу больше колькасці съявтароў, законыкі і законыніц. Но і прытым развіццё каталіцкага школьніцтва вымагае штораз больш новых інтэлігентных сілаў. А іх няма! І Божая ніва — ужо сьпелая — патрэбует больш жанцоў-работнікаў, місіянераў-апосталаў... — Ідуць, праўда, на помач з розных краёў і народаў кандыдаты, але іх усьцяж недастатак...

З беларускае прэсы

РАДЫЁ СВАБОДА: 4. 10. 1966, № 4521:

ВАТЫКАН: Папа Рымскі Павал VI на сходах Сабору Святога Пятра ў Рыме адслужыў мэсу за захаваныне міру. У часе багаслужбы на плошчы перад Саборам сабралася некалькі сотняў тысяч жыхароў Рыму.

Роўна год таму — Папа выступіў на Сесіі Генэральнай Асамблей ААН у Нью Ёрку з заклікам да яздзernага разбраснія і да ўжышцца сродкаў якія выдаюцца на ваенныя бюджэты для задаваленія штодзённых патрэбаў найбольш бедных.

Папа Рымскі паслаў 3-га каstryчніка тэлеграму Генэральному Сакратару Арганізацыі Аб'яднаных Нацый У Тану з падзякай за ягоную дзейнасць, накіраванаю на аднаўленыне міру. Раней У Тан дзяліўся Паўлу VI за ягоныя выслікі аднавіць на зямлі мір.

Орган італьянской камуністычнай партыі — газета «Уніта», у рэдакцыйным артыкуле заяўляла, што італьянская камуністыя падтрымовываюць ініцыятыву Папы Рымскага адслужыць мэсу за мір ува ўсім съвеце.

РАДЫЁ СВАБОДА: 5. X. 1966:

ВАТЫКАН: У Рыме ў сваім звароце да вернікаў, якія сабраліся перад Саборам Св. Пятра у ліку больш за 200 тысяч чалавек, Павал VI падкрэсліў, што ён будзе ніспынна варочацца да тэмы міру, паколькі гэта тычыцца лёсу ўсяго чалавецтва.

«Мы ўсе ведаем складанасць міжнародных палітычных абставінаў і, нажаль, абронтуваная боязь, што яны могуць яшчэ больш завойстрыцца, — сказаў Папа. — Але дасягненьне міру нельга ўважаць немагчымым. Вось таму мы будзем маліцца аб міры, асабліва аб міры на Далёкім Усходзе, міры, якія гарантаваў-бы свабоду і дабрабыт народам у гэтай частцы съвету. Але гэты мір не павінен быць устаноўлены шляхам гвалту: ён зможа быць дасягнуты толькі шляхам перамоваў.

Папа падкрэсліў, што сапраўдны і трывалы мір ня можа грунтавацца на сіле смертаноснас зброі. Ён мусіць быць пабудаваны на аснове салідарнасці ўсяго чалавецтва.

РАДЫЁ СВАБОДА: 30. IX. 1966:

МЕНСКУ 900 год. — На працягу ўсей гісторыі Менск часта разбураўся пажарамі войнаў. І ўсё-ж заўсёды захоўваў сваё аблічча... Нажаль цяпер... пачалі нішчыць гістарычныя помнікі.

Шмат старажытных будынкаў дашчэнту разбурылі. У лепшым выпадку некаторыя перабудавалі на гаражы, склады, тэатры. Напрыклад, Марыінскі катэдральны сабор цяпер перабудаваны на клуб спартыўнага таварыства «Спартак».

Пад выглядам рэканструкцыі Менску мясцовыя ўлады пастараліся зьнішчыць усё тое, што нагадвала амаль тысячагадовую гісторыю гораду...

Тое, што захавалася ад вайны, разбураеца цяпер у мірным часе.

«Цэлы месяц дзяйблі магутныя съцены гарадзкой вежы...»

Ад сталіцы Менску адабралі першапачаткове, летапіснае імя. Горад пачалі, як за царскіх часоў афіцыйна называць Мінскам.

...шануючы і вывучаючы славную гісторыю гораду, трэба дамагацца поўнай рэгабілітацыі таго імя, якое і сёньня жыве ў народзе — гістарычнага імя Менск.

СЯЎБІТ: Лістапад-Сінегань, № 53, 1966. Вяліка-Літоўскі — (Беларускі) двумесячнік:

З ролігійных вестак:

2.100 сівятароў у Галіцыі і ў Прыкарпацкай Русі вывезылі на Сібір. Зьнішчылі 20%.... Разагналі 3,000 законнікаў і 4,000 законніцаў, зачынілі 195 кляштараў. Праўда, гэта было за Сталіна, але да рэлігіі такую самую прыхільнасць маюць і сталінскія наступнікі. (Інфармацыйная датычысьць Грэцка-Каталіцкае Царквы).

БАЦЬКАЎШЧЫНА: № 3 (636), Каstryчнік, 1966. Важнейшыя артыкулы: Мова Вялікага Княства Літоўскага, Культурная Рэвалюцыя у Кітаі. — Шкада, што няма вестак зь беларускага ўсіх съціцца ў Вольным Съвеце!

БЕЛАРУСКИ ГОЛАС: З розных вестак, якіх поўна ў № 141. Верасень 1966, найбольш нае неспакоіць: «Чаму на Беларусі няма Беларускіх Помнікаў?» Таксама «Напады на Баптыстаў» у Сав. Саюзе. Наагул, відаць з гэтага, як і з іншых вестак зь Беларусі, што прасылед рэлігіі там ня съціхае і ня зъміншаецца.

ЗЫНІЧ: № 88 і 89. Красавік-Чэрвень і Ліпень-Верасень, 1966. Адрес: Italia, Roma, via Trontale 6415. Абодвух шумары выглядаюць вонкава вельмі эфектыўна, німала ілюстрацыяў. Зымест ажыўлены і адпаведны да новых касцельных падзеяў, асабліва рымскія весткі шмат каго цікавіць.

ЗАДАЧКІ

— Тата, ці то праўда — казалі хлопцы, што ў Амерыцы вучоныя вынайшлі такое лякарства, які памажаш чало, дык усе задачкі лёгка самі рапшоўца?

— Глупства! На Беларусі зналі лепшае лякарства: лоб лішне цвёрды, дык мазалі па мяккім месцы. Бывала як памажа пруточкам, або рамашком, дык мы доўга ня коўзаемся на лёдзе, а задачкі ражаюцца пяруном! — Што-ж, сынок, на гэта скажаш? — Не, тата, ня трэба!

З беларускага жыцьця

ЛЕКЦЫП З ГІСТОРЫИ БЕЛАРУСКАЙ КУЛЬТУРЫ

Найбольш выдатным здарэннем у беларускім жыцьці ў Лёндане ў апошнім часе без сумніву курс лекцыяў з гісторыі беларускай культуры. Зарганізованы Ангельска-Беларускім Таварыствам, курс адбыўся ў памешканьні Французскага Інстытуту ў часе ад 1-га лістапада да 12-га сінэжня. Лекцыі былі у ангельскай мове.

Курс складаўся з 6-ці лекцыяў. Тэмы былі падабраныя вельмі ўдала і далі магчымасць слухачам пазнаёміцца з рознымі галінамі беларускай культуры: літаратурай філялёгіяй, мас-тацтвам і музыкай. Толькі адзін з трох дакладчыкаў — а. А. Надсон — зьяўляецца беларусам. Ён чытаў лекцыі аб беларускай літаратуры 15—16-га стагодзьдзяў і аб ролі «Нашай Нівы» ў разьвіцці новай беларускай літаратуры. Спадар А. Макмільян, выкладчык у школе славянскіх студыяў на Лёнданскім Універсітэце, гаварыў аб беларускай літаратуры 19-га стаг., а таксама аб працах Карскага ў галіне беларускай філялогіі. Сп. Г. Пікарда, ведамы з сваіх працаў у галіне царкоўнай музыки, гаварыў аб гравюрах Скарыны і аб беларускай царкоўнай музыцы 15—16 стаг.

Трэба горача прывітаць пачын Ангельска-Беларускага Таварыства ў галіне пашырэння ведаў аб беларускай культуры сярод ангельскага грамадзтва. Было-б вельмі добра, каб падобныя курсы лекцыяў увайшлі ў традыцыю і арганізаваліся рэгулярна кожны год. Таксама было-б пажаданым, каб лекцыі маглі выйсці друкам і такім чынам стацца даступнымі больш шырокаму кругу грамадзтва.

СВЯТКАВАНЬНЕ УГОДКАЎ СЛУЦКАГА ПАЎСТАНЬНЯ У ЛЁНДАНЕ

Святкаванье ўгодкаў Слуцкага Паўстання ў Лёндане было наладжанае Лёнданскім Аддзелам ЗБВБ у пядзелю 27-га лістапада.

Акадэмія адбылася ў Беларускім Доме. На ўвагу заслугоўчее надзвычай цікавы і добра аргументаваны даклад а. Архімандрита Л. Гарошкі. Паслы дакладу было вельмі смачна і густоўна, падрыхтаванае скромнае прыніцьце.

З прыемнасцю трэба адзначыць вялікі лік удзельнікаў на акадэміі.

ПОСЬПЕХІ ВУЧНЯЎ ШКОЛЫ СЬВ. КІРЫЛА

У чацвер 24-га лістапада ў ангельскай сяродній Школе Чалёнэр адбылася ўрачыстасць раздаваньня нагародаў. Большасць вучняў Школы съвятога Кірыла наведваюць гэтую школу.

На канцэрце ў часе ўрачыстасці выступіў у беларускім народным строю вучань Алеся Лош-

ка, які зайграў на акардыёне пяць беларускіх напеваў. Як съведчылі доўгія волескі, гэты выступ быў найбольш удалай часткай канцэрту.

На той самай урачыстасці вучань школы съв. Кірыла Марк Саўка атрымаў першую нагароду за выдатную навуку, а Фрыдгалм Сянькоўскі — нагароду найлепшага спартсмена ў школе (Віктор Людорум).

ПЕРШАЯ СЬВ. ЛІТУРГІЯ а. Р. ТУМАШАНСКАГА

Рукапаложаны на съвтара у Кенігштайн Уладыкам Чэславам а. Рабэрт Тамушанскі адправіў першую ўрачыстую Літургію ў Марыян Гоуз ў Лёндане дня 18-га сінэжня а гадз. 10.30.

*

АЙЦУ РАВЭРТУ Ў ДЗЕНЬ ПРЫМІЦЫ

З Народу гушчы выйшаў Ты —
Яму служыць — твой доўг съвяты:
Твой покліч гэты ёсьць з рук Божых —
Сплаці Яму ў трудах прыгожых!
Народ пазнаў Ты на чужыне,
К' яму прыходзіш праз съвятыню:
Кладзі ахвяру на аўтар,
Як Сам Хрыстос, бо Ты — СЪВЯТАР!

Часлаў Кукель

Для цікавасці і развагі

САМАХОД

Няма лепшае камунікацыі як самалёт, і найскарэй і цалкам бязпечна. А колькі яшчэ людзей бацца самалётаў?! «Іншая, кажуць, спраўва — аўто». Тымчасам самаход — самы зрадлівы. Колькі гіне з прычыны самаходаў, каб гэтулькі гінула ад самалётаў, ніхто-бы не паважыўся імі ехаць. — Найчасцейшая прычына катастрофы: Залёгка даецца дазвол-ліценцыя і зарэдка адбіраецца; далей — бравура, лёгкамыснасць, за вялікай шыбкасцю, а найгорш — п'янства. — Добра сказаў адзін крытык: «Ва-зіць дзяцей у самаходзе на перадзе — люзам — пры кіраўніцы, — за гэта трэба караць розгамі! Не дзяцей, але бацькоў». — У Францыі за 1965 год згінула на дарогах 12.000 чал.

ПАЦУКІ

Апрача «святых» кароваў — у Індыі лічаць «святымі» і пацукоў, якіх лік перавышае 2 з палавінаю мільярдаў і якія нішчачы каля 26-ці мільёнаў тон збожжа. Змаганье з пацукамі не вядзеца таму, што вера ў «рэінкарнацыю» (перараджэнне) на гэта не пазваляе. — Страшэнны парадокс: увесь съвет зьбірае сродкі ратунку для Індыі ад голаду, а самі індусы марнуюць збожжа... для пацукоў!

З беларускай паэзіі

Вінцук Адважны

ЗОРКА — ХРЫСТОС!

Съвециць Зорка ясна
Над зямлёй няшчаснай:
Сам Хрыстос прыходзіць —
З Богам нас пагодзіць.

I прымножыць хлеба
I прыхіліць неба,
Дасьць здароўе ў хаце —
Гэта ўсё багацьце!

Што нам не пад сілу —
Бацькаўшчыну мілу —
Усім людзям па дзіве —
Верне нам ічансльва!

У ічансъці, у згодзе
Хрыстос нарадзіўся:
Бог да нас прыходзе —
Съвету аб'явіўся.

Пастушкі прыбеглі —
Чэсьць Хрысту давалі,
«Слава ў вышніх Богу!»
Ангелы съпявалі.

«Каляды, Каляды!»
Весела съпяаем:
Беларусы рады —
Новы Год вітаем.

ХРЫСТОС — ЗОРКА БЕЛАРУСІ

У Хрыстовым Нараджэнні
Зорка засынела:
Кіча нас да Адраджэння —
«Гэй, наперад, съмелая!»

Ў эміграцыі Сын Божы
Меў няшчасну долю:
Зъ Ім мы гора пераможам —
Вырве нас зъ няволі!

Хоць цяжская скрэзь дарога —
Мучыць вораг люты:
Хрыстос — наша перамога
І канец пакуты.

БЕЛАРУСЫ, Божы дзеци,
Верым ў Божа Імя:
Зорка волі нам засвяціць —
З Богам не загінем!

В. А.

МАКСІМУ ТАНКУ Ў АДКАЗ НА «AVE MARIA»

Што ты блюзніш, мой браток,
Пад камандай партыі ? !
Наша вера, наш Народ
Больш за гэта вартыя.

Не зацемліш яснасць неба —
Вобраз Маці Жыравецкай —
За партыйны кусок хлеба
Пляміш ты хлусьнёй савецкай!

Наш Народ — зъ вякоў пабожны —
Съвятасць веры шанаваў:
Ты — партыйны багахулец —
Яе з гразёю памяшаў. —

Схамяніся ты, мой браце —
Шануй веру дзядоў, маці!
Край — зъняволены Москвой —
Плача горкаю съязой ...

Ч. Самотны

ВОСЕНЬ

Апусьцела ніва ў полі
I пажоўклі курганы:
Дні кароцяцца паволі,
Адлюцелі бацяны.

Спаць пара табе, зямелька,—
Адапчні ад працы плоднай!
Сыта будзе ўся сямейка
Ў час зімовы і халодны.

Вечэр з поўначы павеяў —
З дрэваў пазъдзіраў лісты,
Манатоннасць ,сум пасеяў —
Цяжка стала на душы.

Ч. С.

З лістоў у рэдакцыю

Паважаны Айцец Рэдактар,

У 85-тым нумары «Божым Шляхам» (ліпень-жнівень 1964) быў заменічаны верш Еінцэя Кааратынскага «Ой саколка, ой галубка», разам з кароткай зацемкай аб беларускіх пастах 19-га стагоддзя.

Ведамых беларускіх твораў Кааратынскага ёсьць вельмі мала. Тым не менш думаю, што для чытачоў будзе цікава даведанца крыху больш аб гэтым пісьменніку. Мне ўдалося атрымаць некаторыя весткі аб ім ад ягонай унучкі, сі-ні Данілевіч. Нагодаю да знаёмства з ію паслужыла нашае супольнае запікаўленне асобаю і дзеянасцю Аляксандра Рыпінскага. У часе размовы я выразіў звязаныне, што Рыпінскі дадаў слова «бялорусін» пад сваім подпісам у адным з сваіх твораў. (Гл. яго рукапіс „Krótki rys powstania powiatu Dziśnieńskiego“, Avignon, 1832). Сп-ня Данілевіч адказала, што ў гэтым няма нічога дзейнага і што ў 19-тым стагоддзі было шмат пісьменнікаў, — лякат такіх, што звычайна пісалі на польsku, якія чуліся і называлі сябе беларусам.. Як прыклад яна назвала свайго дзеда, Вінцэя Кааратынскага, а таксама сваю матку, якія, паводле яе, былі гордымі з свайго беларускага паходжання. Кааратынскі вельмі любіў беларускія народныя песні, якіх ён меў шмат сабраных і якія ён часта співаў сваім дзецям. Ён таксама пачучыў дзяцей гаварыць малітвы «Ойча наш» і «Багародзіца Дзева» па беларуску. У сям'і Кааратынскага было аж 8 дзяцей. Старэйшыя парадзіліся яшчэ на Беларусі, а малодшыя ў Варшаве. Паміж

імі была жартаблівая рывалізацыя і тыя, якія парадзіліся на Беларусі, лічылі сябе лепшымі за народжаных у Польшчы.

Пры нагодзе я хацеў-бы дадаць некалькі вестак аб Рыпінскім. Вельмі праўдападобна, што ён першы падрукаваў верш Паўлюка Бахрыма «Зайграй, зайграй, хлопча малы». Верш гэты ўпершыню быў падрукаваны ў кнізе Л. Патоцкага „Powieść z czasu mojego, albo przygody litewskie“, якая выйшла ў Лёндане у 1854 годзе. Шрыфт у кнізе ёсьць адноўлькавы з шрыфтам у «Нічысьціку», які Рыпінскі выдаў у сваёй друкарні ў Тотэнгам у 1853 г. У тым часе існавалі ў Лёндане толькі тры польскія друкарні, уключна з друкарняй Рыпінскага. Вельмі непраўдападобна, каб дзяবе іншыя друкарні, акрамя Рыпінскага, мелі асобы шрыфта для беларускага «ў».

Наканец зачуваю цікавы здымак уласнаручнай заявы Рыпінскага аб атрыманыні брытанскага грамадзянства. Ён піша там, што ангельскі клімат ёсьць вельмі спрыяльны для ягоната здароўя! З заявы відаць, што ў 1857-мым годзе Рыпінскі жыў у Англіі больш як дзесяць гадоў. Такім чынам ён прыехаў у Англію напэўна ў 1846 годзе, а не ў 1849, як я раней думаў (гл. мой артыкул «Аляксандар Рыпінскі ў Лёндане», Божым Шляхам, № 86, Берасень-Кастрычнік 1964, б. 9). Таксама міс ўдалося даведацца, што ён парадзіўся ў 1811-тым годзе.

З глубокую пашанаю

Г. Піхура

БЕЛАРУСЫ У АМЭРЫКАНСКАЙ АРМІІ

Сярод лекараў амэрыканскіх ваенных сілаў ёсьці і лекары беларусы, паміж каторымі годны пашае ўвагі доктар мэдыцыны Юры Чарнэцкі.

Ю. Чарнэцкі выязміграваў з бацькамі як 5-ці гадовы хлапчук у 1944 годзе. Прыходзілася яму перанесыці шмат труднасцяў і недастаткаў і праўбываць у розных месцах, дзе бацькі працавалі на пірамецкіх фабрыках; а пасля каптуляцыі немцаў быў у польскіх і ўкраінскіх ДП. лягерах, дзе там наведываў школы адных і другіх — аж толькі ў 1946 г. апышаўся ў беларускім ДП лягеры і стаў наведваць школу ў роднай мове.

У 1949 г. Юры з раднёю выязміграваў у Аўстралію: там — па скончаніі навуцы ў пачатковай і сярэдняй школах, прыватных каталіцкіх, здаў матуральны эгзамін на выдатна перад урадовай камісіяй і атрымаў поўную стылістычную на мэдычны факультэт універсітету гораду Сыдней.

Ни ўдалося аднак цяперашнім доктару карыстаць з гэнае стылістыкай, бо ў 1957 выехаў з бацькамі ў Злучаныя Штаты Амэрыкі. Тут у Амэрыцы ён пасляхова скончыў мэдычныя навукі і ў 1964 г. стаў дыпломаванным доктарам. Пасля году практикі пры шпиталі яго паклікалі ў ваенны марскі флот, дзе цяпер лечыць матросаў і іхнія сем'і.

У РЭДАКЦЫЮ ПІШУЦЬ: — Ужо трэці месяц, як выехаў ў Чынага з Соўтгемптон (Лёнг-Айлянд), а гэта ёсьць вілкі востраў, што цягнецца ад Брукліну ў мора. Там я пачуваў, што маё жыцьцё камусы і патрэбнае.

Тутака сабралася нас пяць старэнкіх съвтароў, якія ня ведаюць дзеля чаго і каму патрэба, каб яны жылі, маючы адзін 80 гадоў, другія — 77, 75, 79 і 77, дык яшчэ адзін уміраючы ў шпіталі.

Ведама, ніхто жывы ня хоча лезьці ў магілу! Усе мы дзякуем Богу за жыцьцё і просім, каб нас яшчэ патрымаў на гэтай зямельцы...

Затое Супэрсыр маладзенкі, вельмі добры, якога я хрысьціў, вучыў у нашай параходвільнай школе, а пасля прывёў да съвтарства: ён старасца нам усім асаладзіць нашую старасьць. — Дай яму, Бог, здароўе!

Цяпер я пазнаёміўся з доктарам Саўковічам, які мне зрабіў маленькую аперацыю: ён Вам пасылае прывітаныне.

9. верасня 1966.

а. М. Урбановіч

*

Калі тэты Айцец так сумна піша аб старасьці, дык з Аўстраліі ідзе веснішы тон: — У нас ужо другі месяц, як началася вясна: ўсе дрэвы зялёныя. Шматлікія цвітуць — вельмі прыгожа! Праўда, посткоткі ўжо амаль перап'явілі, а цяпер нашыя трупы і яблыні стройныя кветкамі — адно дрэва аж заглядае праз вакно! Так цешуся і хвалюся і перажываю свае іншыя вёскны — там на Бацькаўшчыне.

Вясна, а вясною ўсюды, дзе-бы яна ня была, прыгожа. Праўда, у нас тут яна менш адчуваецца, бо і зімою было зелена і цвілі кветкі, ня было ні марозу, ні снегу, але ўсё-ж! новая зелень і сувязкі колеры, яснейшае сонца і даўжэйшы дзень даюць новых сілаў і большай ахвоты да жыцьця.

І таму, хаця ў вас «залатая восень», жадаю вам новых сілаў і здароўя, добрага самапачуцця і добрага гумару...

Мэльбурн, 2. X. 1966.

*

А з Нямеччыны: — вось што да крытыкі Вашага Часціцу я бачу ў ім толькі дадатнія якасці, бо і сапраўды гэта ёсьць адзін з найвыдатнейшых часціцаў, як на актуальнасці так і па зместу і падбору матар'ялу. Хтосьці зрабіў Вам закід за зымішчаныне лістоў ад наших суродзічаў раскінутых па разных краінах съвету, скуль яны апісваюць аб умовах жыцьця ў даных краінах. Я асабіста ўважаю, што якраз такія лісты і робяць часціца цікавымі і блізкімі — тым сапраўдным лучнікам расчарашы беларусаў па ўсім съвеце. Як важна даведацца аб адным-другім сябры, зь якім калісьці на шыяху выгнаныя дзесьці сустрэліся, супольна працавалі на грамадзкай піве, а потым ізноў былі лёсам разлучаны хто куды! Актуальная палітычныя павіны кожны можа даведацца з прэсы дарага краю. А час. «Божым Шляхам» мусіць служыць іншым мэтам — інфармаваць нас узаемна аб нашым беларускім жыцьці ў галіне грамадзка-рэлігійнай і навуковай...

Часлаў Самотны

*

І з Амерыкі — Йью Ёрк: — Прыйшоў час, калі я знайшоў пару хвілін, каб Вам высласць гроны за «Божым Шляхам» і падзякаваць Вам за тое, што гэтак доўга слалі задарма, як выглядала!

Ваш часапіс вельмі мяне цікавіць, бо я ў ім знаходжу шмат з гісторыі і рэлігіі, чаго я зусім ніколі ня чуў. На доўгі адказ на Ваш «Зварот да Паважаных Чытачоў» я ня мог даць адказу, бо ў мяне было шмат прычынаў — жаніцьба і пераход у другі дом, дык, калі ласка, заўважце мой новы адрес і паведаміце, ці Вы атрымалі высланае на Ваш паважаны Часапіс?

К. В.

*

І з Францыі: — ...позволю сабе напісаць некалькі слов. Маё жыцьцё ідзе роўным тэмпам. Маю адначыннак на берагу высокіх скалаў і вялікіх пляжаў, над морам Атлантычкім. Тут шмат пяску, а дзюны засыпаюць дрэвы-сосны, калючыя ажыны і паўсуху траву. Толькі хвалі шумяць і вецер сьвіпча, як у час на мяцеліцу на Беларусі. А гэтую мясцовасць завуць «Дзікі Вераг», бо сапраўды ён дзікі! Дрэвы ўміраюць стоячы — нават купацца нельга і небасыпчэна.

Так вось і прырода мае сваю дзікасць, як часам і людзі. Мора выкідае розную дрэнь — карчы дрэваў, абломкі старых чаўноў, бочки ад мазуту і масу марское травы. А старыя ваенныя караблі мора ня здолеў выкінуць, бо жалезныя і вялічэзныя, дык тут-же стырчачь над берагам. Аднак мора дае сабе раду і з гэтай дрэниною: іржа марское вады паволі прадае іх. А які мэталь трymаеца, дык малюскі і ракавіны точачь іх так, што за сто гадоў і знаку ня будзе!

Дык вось як мора бароніцца перад усякаю брыдою. Нават і чалавек так не патрапіць! І людзі ў сяньняшнім тэмпе жыцьця падобны да гэтага мора: працуюць бяз перапынку, бо — кажуць — няма часу! Пацесць на фабрыках або на будовах па 54 і 60 гадзін у тыдзень. А як прыйдзе нядзеля, дык дома яшчэ больш работы: жонка капаеша ў гародзё, а ён пайшоў з рыдлёкаю капаць фундамант пад дом суседа. А на Зялёныя Святкі — аж тры вольныя дні, дык яшчэ цяжэйшая работа! Трэба вазіць камені і цэглу і шмат іншага фатыгі...

О, пэўна так не съвяткавалі нашыя бацькі!!

А тут і на Вілікдзень работы хоць задушыся: трэба рэмантаваць дом, перачысьці аўто. — Прыйдзен віншаваць — скажаш: «Хрыстос Ускрос!» а сі — мой дарагі суродзіч — запецканы мазай — глядзіць і ня ведае, што сказаць... — Дык вось як съвяткуем найбольшое Свята!

Газеты пішуць аб першовых хваробах, а дахтары, графасары, сацыяліёгі робяць нарады ў Парыжы або Жэнове, але не паказваюць прычыны хваробаў. А тымчасам чалавек — не машина: ня можа працаваць бяз перапынку. Жанчына аддае дзяцей у ясці і сама таксама на работе. Дом апусціць — пяма сям'і — «Мёрты Дом»: дзесці гаду юцца бяз матчынай ласкі і без бацькавага вока і слова, дык чужыя руکі застушаюць... Значыць, дзеці без бацькоў становяцца «бязпрызорнымі», як у таго Стальні.

Дзеці і моладэзь шукаюць радасці жыцьця, дык ня могуць знайсці! Вось бацькі паехаць ў нядзелью кудысьці, а дзяцей пакінуць ў суседкі (проста, уцяклі ад дзяцей!) — Так моладэзь, пакінутая самапасам, лёгка трапляе на блудныя дарогі... З гэтага бываюць суды і турмы, якія моладзі не паправяць.

Віктар Ж-віч

Што Беларус кажа аб Аўстраліі

Я паперадзіў Вас, што я ня пісьменынік! Аўстралія — краіна вечнага лета (хаяц я хаджу ўвесь час у суконным съвітары), — паўгоду суха, паўгоду льв дожджы. «Заработка: лепш праіграни ў коні, ці ў сабакі, чым мец клопат з пабудоваю жыльля!» так некаторыя гавораць. А нам зайдзросяцца, што мы за 15 год ды нешта нажылі: амаль кожны мае сваё аўта, калі той (разумны!) ходзіць пешкі, дый сэпіць як съвіньні (на свае вочы бачыў я такіх: сэпіць на газетах і ёмі-ж пакрываецца!).

Нас тут ня любяць: апошніх прыймаюць на працу і першых звалінці. На кіраўнічых становішчах нашых вельмі мала. Ну, што-ж? страцілі бацьку-шчыпу, страцілі ўсё!

Кожная сем'я жыве сваім жыццём — ня так як было ў нас: вечарам пасядзець на прызыбе, пагутарыць, а тут сусед да суседа ня пойдзе. Больш таго: да майго суседа прыижджает дачка за 100 міляў і... пават з аўта ня вылазе; а так пагамоніяць з паўгадзінкі, — дый усё. Паверце! Я ўжо жыву з суседам 15 год, ну, і ня ведаю, як ягонае прозвішча, а ён майго, бо як кожную раніцу бачымся, дык усё начай мянне называе.

У суботу да абеду горад жыве і пульсует, а па абедзе ў суботу і ў пядзяллю якбы ўсё вымерла — нікагусенка ня ўбачыши! Аж у панядзелак рана зноў усё закіпіць, — так з году ў год. Таму для нас пляшка — такі сум, бо мы выраслы зусім у іншых аbstавінах. Дык жыву і веру, што я — між людзімі, як «Робізон»: толькі што таго сілаю высадзілі, а мы прыбылі дабравольна. Зразу, як сюды прыбылі, то па прывычы нам і дзён не хапала, каб быць адны ў другіх; а ціпер — наглядзеліся на тутэйшых, ці пабагацелі — і ніхто да нікога з нашых ня ходзіць!

Я знаю аднаго, што калісьці съвіньней кармілі ў хадзе, а тут зайншоў да яго ў нядзелю, дык зара крычыць: «Куды лезеш у чаравіках? Ці-ж не бачыши, што дыван разасланы — разуйся! Ну, што-ж? Што было на бацькаўчыне, усё загінула: напохаліся чужога смуроду...

Марнатаўства тут кругом — усяго не апішаш. Яшчэ няма двух гадоў, як кончылі новы шпіталь на 1000 ложак, а ўжо ў гэтым годзе зьдзёрлі ўсю страху і палажылі новую, знакам тым, была не басынека ад пажару, а раней гэтага ня ведалі (?). Цікава, як на доўга гэтая будзе «басынечна»? Каб усё апісаць, што тут чаўпецца, дык была-бы большая Біблія.

Я думаю, што і Вам ведама: у Сыднэі пачалі будаваць орзуру на тысячу глядачоў, а мела каштаваць мільён фунтаў і ў гэтым годзе мела быць скончана; а ўжо каштаве пяць мільёнаў! Я-ж летаў у Сыднэй, як дачка канчала школу і пайшоў паглядзець тую опэр: хоць я ні архітэкт, а пасьмияўся — ніякага выгляду — даслоўна «чарапаха» — псуе ўвесь горад! І ўжо будзе — кажуць — на пяцьсот глядачоў...

Адносна прыроды, то-бы я сказаў — яс няма зусім — у парадайшні з нашай дарагой Беларусью. Я абехаў амаль усю краіну і скрэз тое самое: дзікія калючыя кусты — іх завуць «буши». Дрэвы дзе-нідзе высокія эўкаліпты: цэнзу пад ёмі няма ніякага, бо лісты стаяць на рабро, як хто далонь

наставіць на стол. Як вокам кінуць — кусты і рыжая ссохшай трава: узімку, як людзь дажджы, трава зелянне, а пасля ізноў рыжая. Дрэвы лістотой ня скідаюць, а толькі кару і пад кожным дрэвам горба кары, ад чаго і бываюць вілізныя пажары, што трываюць па колькі тыдняў. — Вось-же «палижаць на траве ў цяпікі», як у нас гаварылі, тут трэба забыцца.

Будучы ў Нямеччыне, я ўяўляў сабе, як прыгожа на што і дзівавацца! Так усё абрыйда, а найбольш гэтая аднастайнасць: няма ніякое красы, амі перамены, як у нас бывае — вясна, лета, залатая восень і беленская зімка. — тут уся краіна як бліз, дзе-нідзе ўзгоркі: зямля амаль усюды камяністая. Зьверуха мяткая, а зара скала, або гліна ў самую глыбіню. Я капаў сабе студню і дастаў добрую ваду. А так людзі робяць пладціны — гацяць узімку, як ідуць дажджы, каб мець ваду на лета; а фармары зьбіраць у вілізныя бочки, як ліецца са стрэхай. Дык вада тут даражэй за віно; а бывае, што фармэр скарой угосціць півам як вадою.

Пагода: паўгода жарыць як у пекле, а паўгода ліс як зь вядра, а вятры кажыны дзень. І пагода можа мінацца некалькі разоў у суткі: то холадна — кажух накладай, то пячэ, хоць вылазы са скуры. У нас амаль ветны катар: чхаем па сто разоў на дзень! Так пячі бяз перашынку — за дзень натрэш скуру — чырвоная як сіліва. Сыпіцца, як халадні, пад пярынаю; у горач — «як мама нарадзіла!»

Рэчкі на ўсю краіну толькі дзве, якія маюць ваду ўвесь час, а іншыя — толькі ўзімку, а летам сухія — толькі логава!

*

Дзе я пражываю ў даны момант — гэта маленькі гарадок — трынаццаць тысяч населеніцтва. Як сюды я прыбыў у 1950, дык было толькі п'яцігоддзе і быў тут даслоўна съметнік, ды і цяпіер ня лепі. Разлётгся гарадок над самым морам (порт). — Калісці, як я быў яшчэ вучням, (у 1929), паехалі мы на вакацію ў Гдыню на Балтыцкае мора, дык я падта завідываў тым, што там жылі; а ціпер і сам жыву — больш таго — з хаты бачу мора, бо дзесьць хвілін хады; але-ж і углідзіцца ня хочацца — так усё абрыйда! Даўней любіў лавіць рыбу, а тут і гэта паміла; ды і рыба не нашая — марская, нясмачная, пахне ёдам (гэта ня нёманская!). Жонка ходзіць к'мору. А я лепш што начытаю, ці зраблю тое-сёе пры хаце. Вельмі люблю кветкі і маю перад хатай агародчык і так дагледаю, што праходзячы цешацца і хваляцца. А растуць яны ў мяне цэлы год і нават папрасіў, каб з дому прыслалі макцейкі: цвіце яна ў ночы і дас на ўсю вуліцу прыменны пах і духмянасць.

Вось Вам усё зблышага, што ўмеў, напсаў Вам, ці «націцаку» пра Аўстралію. А цяпіер штоколечы аб сабе — эб жыцьці-быцьці. — Але яшчэ забыўся сказаць: аб тутэйшых адвечных людзях, як называюць «абарыгенах». Яны — ніzkага росту, тонкія руکі і ногі, чорныя як ваксаныя боты, вочы белыя, далоні чырвоныя і язык як кроў, зубы белыя як рэдзька, валасы кучараўныя. На далёкай поўначы Аўстраліі ёсьць спіцыяльны запаведнік для чор-

Байкі і жарти

Вінцук Адважны

ЧМЕЛЬ І ПЧАЛА

Касматы чмель дзіцей трывожыў —
Гудзеў ...

Ён думаў, што плець прыгожа,
Дый лез у кветку съмела —
Аж кветачка дрыжэла!

А пчолка — скромная, ціхая —
Працуе і съпявает.

I кветкі пчолку знаюць —
Цалуюць, абыймаюць. —

Так чалавек жыве ў прыродзе —
На кветках бродзе:
Адзін іх топча як той конь,
Або кідае у балота, ці ў вагонъ ...

А іншы кветачку шапуе,
Дый марнаваць шкадуе. —
Так чалавек абходзіца зъ людзьмі —
З сірочымі съязьмі.

*

Душа дзіцячая і нашая надзея —
Ад Бога дадзена, як райская лілея, —
Ці-ж марнавацца ёй ў юнацтва дні —
У балоце, ці ў грахох, як у вагні?!

ных: там іх пяць тысяч і туды нельга заходзіць
бяз асобнага дазволу, бо і небяспечна — можна
трапіць ім на катлеты. Толькі прапускаюць туды
вучоных дасьледчыкаў, ды і то даюць ім спэцыяльную
ахову.

Другая частка — ўжо крыху цывілізаваныя чорныя, якіх можна пабачыць у кожным горадзе: апранаюцца, шукаючы дроні на съметніках, ці хто дасць з ласкі; жывуць вонкіх гарадоў у буданох-будках, правоў плякіх не маюць. Забаронена ім уваходзіць у публічныя месцы, у бары (п'ёны); кураць усе, п'юць дэнатурат, які неся ухітраюцца даставаць. Ні робяць нічагусенька! Перш урад даваў ім грошы на яду, але яны зара прапівалі, а пасля жабравалі. Цяпер даюць ім тыднёва прадукты на трыдзені. Ім пабудавалі хаткі, але яны іх папалілі. Цяпер будуюць усё з устойлівых матар'ялаў, каб ня жылі ў будках — хаткі даволі належныя, з кухняй і ваннай. Дык ужо магчыма пражыць без клопату і некаторыя маюць аўто, але ўсёроўна працаўваць на хочуць. Пару разоў у год маюць свае съяткі: зъбіраюцца ў групы — да соткі людзей і гуляюць цэлымі ночамі, напіваюцца і выкрыківаюць нешта па свойму. Аднак гаварыць у сваей мове ня ўмеюць: неяк ламаюць па ангельску. Музыка іх — б'юць кілім ў парожнюю бочку ...

Я то нагледзіўся на іх, як сам жыў за горадам і ноччу пільнаваў курэй, каб не пакралі на закуску.

Ч. Канстантыновіч

НАЛПА І АКУЛЯРЫ

На старасьць палпачка на вочы прыслабела.
Ды што-ж? вяліка дзела ...

Бо, кажуць, трэ' здабыць ёй акуляры.
Дастала трыв-чатыры пárы,

Дыў імі дай лячыцица —

I нюхаць і лізаць

На хвост пізаць,

Круцицца!

— Якія, кажа, чары?

Не памагаюць акуляры! —

Не дарма кажуць, што «людзкая рада —

Толькі здрада!» —

Зманілі мне нікчэмна

I гроши страціла дарэмна. —

Схапіўши акуляры ў жменю,

Тут палпа гэтай дрэньню

Аб каменъ так замалаціла,

Што ў брызгах сонца засвяціла!

*

Культурай невук пагарджае:

Свой разум выстаўляе,

Якога анік ня мае.

*

СУСЕДЗІ

Якуб: — Ці можаш мне, суседзе пазычыць
сто далираў?

Тамаш: — А калі-ж мне аддасі?

Якуб: — Аддам, калі пасьпею, перад капцом
свєту.

Тамаш: — Што гаворыш? ці ты здурнеў ...

Якуб: — Дый не! Бо я чытаў у газэце, што
Амэрыка мае такія бомбы, што могуць раз-
драбіць цэлы съвет. А Москва хваліцца, што
мае яшчэ макнейшыя. — Значыць ...

Тамаш: — Калі так, дык магу пазычыць: толь-
кі — на ўсякі выпадак — дай мне распіску на
тры месяцы!

ЧЫЯ МОВА ЛЕПШАЯ?

Украінец: — Чаму вы, беларусы, так частва
ўжываецце літару «А»? Бо ў вас бываюць слова,
у якіх «А» ставіцца 3-4 разы, або і пяць!

Беларус: — Ну, і што з таго?

Украінец: — Гэта паказывае, што вы з усяго
зьдзіваваныя: тады вы кажаце: «А-а-а...»

Беларус: — Што-ж? можа і праўда... Толь-
кі-ж у вас яшчэ часцей ставіцца «І» — у словах,
між словамі і на канцы. Але вам здаецца таго
яшчэ малая: тады вы ставіце над «І» па дзьве
кропкі!

Паліваньне у Белавежы — (XVII стаг.)

МАЛЫ ФІЛЯЗОФ

8-мі гадовы Кастусь любіў аб усім пытацца, але зара сам даваў свае адказы. Паслушаем:

Кастусь: — Мама, чаму іншыя людзі напіваюцца?

Мама: — Ня ведаю, сынок!

К — А я сам ведаю!

М — Ну, скажы, чаму?

К — Бо яны хочуць быць разумнейшымі.

М — Тады яшчэ горш дурнёсць.

К — Ага! а, мама, думаеш, што я гэтага ня ведаю? Ого...

*

Кастусь: — Мама, чаму тата ня мог рашыць мaeй задачкі?

Мама: — Мусіць лішне трудная?

Кастусь — Дый не — зусім ня трудная! Бо я гасьля думаў, думаў — аж нарэшце...

Мама: — Што, ты сам рашыў? Вось і маладзец!

Кастусь — Дый не!.. нарэшце і я сам ня мог рашыць.

ДЫЯЛЁГ У ПЕКЛЕ

Бэлъзебуб: — Сабор кончыўся! Можна і нам адпачаць. —

Люцыпар: — О, зара Біскуны возьмуцца за рэформы, а нам будзе яшчэ горш!

Бэлъз.: — Ня бойся! Нашыя чэрці падсыпяць ім соннага парашку і ўсе астанеца па старому.

Люц.: — Ты глядзі! Павал VI выдумае нешта новае, а на яго парашкі ня дзеюць. — Дый трудна ў пекле быць аптымістым!

МІЖ СУСЕДКАМИ

Агата: — Кумачка, вось якос ў мяне здарэнне!

Марыля: — Ну-ну?

Агата: — Іду я даіць карову і кажу: «Ах, цялушачка! ці дасі міс малачка?» — А яна кажа: «Добрая цялушачка; то-ж я сама мела ўжо дзесяць цялятак!»

Марыля: — Што ты, кума, зь мяне жартуеш?

Агата: — Сапраўды-праўда! я не жартую.

(Тут Марыля глядзіць — то чырванее, то бялес...)

Агата: — Чаго-ж ты, суседачка, спужалася? Гэта-ж усё мне сынілася!

Марыля: — А бадай цябе! Я і сапраўды падумала, што ты здурнела...

*

ДУМКІ З КНІЖАКІ І ІНШЫЯ...

Барадзьбу із злом, якое ёсьць у чалавеку, мы павінны весці сіцы і судзячы другіх, але судзячы самых сібе.

Змаганьне з самым сабой і праўдзівасць перед самым сабой — гэта ёсьць спосаб, каб уплываць на другіх.

Кожную мінуту жыцьцё пачынаецца нанава. Аман.

Людзі не маюць паняцця, чаго можа даканаць адзін сівяты, бо сівятасць ёсьць мацнейшая ад усяго пекла. (Г. Мэртон).

Пакуль пачнеш асвячаць іншых, папрабуй сам быць сівятым.

Чалавеку не хапае, што сам шчасльвы: трэба яшчэ, каб іншыя ня былі. (Морыяк).

Найбольшыя сівінны дамагаюцца звычайна ад людзей, каб яны былі ангеламі.

Аказалася, што найбольшую магутнасць мае найменшая частка матэрні (атам).

*

«Кайн зъбляеў ад страху» (Прыказка нэграф).

Пэсыміста — гэта чалавек, які думае, што ўсе такія драні як ён сам. (Юліян Тувім).

Хто стаўся съмешным, ня выклікае страху. (І. Гварэскі).

Ленін — чортай сват, Сталін — яго брат, а Хрушч — толькі Юда. (Эмігранцкая прыказка).

У калгасе баба, як у квасе жаба. (Вінц. Адв.).

Як ня маюць чаго сказаць, — мужчына маўчыць, а жанчына гаворыць. (Ірляндская прыказка).

ДАРАГІЯ ЧЫТАЧЫ!

Рэдакцыя «Божым Шляхам» з Калядным і Навагоднім — 1967 — віншаваньнем — зьвертае Вашую ўвагу на 1-шы нумар Новага Году, нумар ю білейны — 100 — СТО!

Гэта ёсьць вялікі пройдзены этап нашае выдавецкае працы. Найбольшую заслугу меў у гэтым В. П. а. Архімандрит Леў Гарошка, які рэдагаваў «Божым Шляхам» у Парыжы.

Падняўшы гэтую справу з пачаткам 1964 г. ад № 82-га — у больш скромным вонкавым разъмеры і вартасці зъместу, мы — пры Божай ласцы — вось дайшлі да № 100.

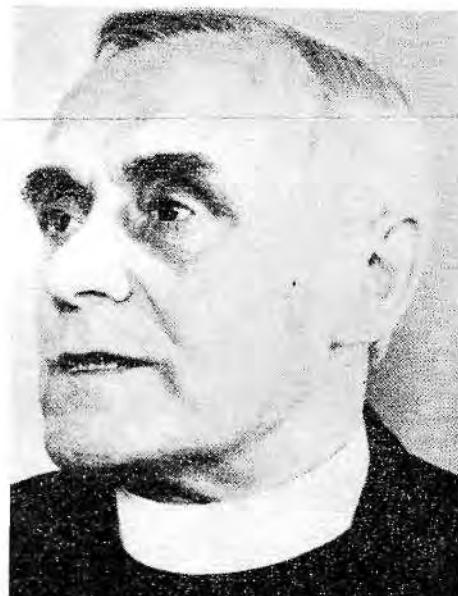
Рэдакцыя сардечна дзякуе ўсім Дарагім Супрацоўнікам нашага часапісу! Паважаных Чытачоў перапрашаем за ўсе недахолы, а Дарагім Прыйцелям дзякуем за ласкавую помочч. А надалей настойліва просім Пав. Чытачоў прысылаць належную падліску! Да гэтага апэлюем, паклікаючыся на Ваш гонар і сумленне.

А Дарагіх Прыйцеляў пакорна просім — пры аказіі нашага ЮБІЛЕЮ — падтрымаць «Божым Шляхам» больш щодра.

З даўжнікамі пэўна-ж судзіца на гэтым съвеце ня будзем, аднак мусімо выразіць ім наш глыбокі жаль і журботу — ня так за тое, што не аддалі падпіскі, як таму, што нас не разумеюць і не падтрымалі ў цяжкой працы...

Уступаем у Новы Год з надзеяй на Бога й на ласкавасць добрых людзей.

Рэдакцыя «Божым Шляхам»

а. д. Гарошка

У аўтара можна купіць в. паважную і цікавую кніжку «КІТАЙ—СІБІР—МАСКВА». Гэта кніжка разам з кн. «Князь і Ланць» — для чытачоў «Божым Шляхам» па зыніжапай цапе — 3 даліры, або 1 фунт, або 10 фр. фр. ці 10 шт. марак.

«Кітай—Сібір—Масква» пераложана і выдана ў Лёндане ў фірме «Veritas» зь беларускага на польскую мову і ў Гішпаніі перакладаецца на гішпанскую.

Тымчасам можна купіць у аўтара з польскім текстам у Рэдакцыі «Божым Шляхам» па зыніжанай цапе 15 шыл., або 3,25 дал. Або у выдавецтве «Veritas»: 4-8, Praed Mews, London, W. 2, England. Цапа 21 шыл., або 3,50 дал.

ЗВАРОТ ДА ПАВАЖАНЫХ ЧЫТАЧОЎ

Я. Германовіч

Памажы, Сястрыца-Браце,
«Божы Шлях» нам будаваці!
Пішам мы, друкуем, множым,
Каб ішлі Вы «Шляхам Божым».

Шлях наш трудны і цярністы —
Вам даём у рукі чысты,
Просты, ясны і прыгожы,
Каб Вы зналі шлях свой Божы. —

Бо наш вораг на Усходзе
Шлях у пекла юм гародзе;
Замест цэрквеў і касьцёлаў
Строіць турмы голаў-ў-голаў. —

Турмы — цёмныя палаты,
Дзіверы моцныя і краты:
Там — людзей як на кермашы —
Беларусы, браты нашы!..

Блудзяць там калгасным шляхам,
Дзень і ногі жывуць пад страхам,
Бо калупа, як калода,
Там трывае ўсіх падсподам

Бачыць Бог, што — на сумленье —
Клічам Вас да адраджэння;
А пакой пройдзе ліхалецьце —
Няхай ічасьце ўбачуць дзеци!

Птушкі ўсе сваей парою
Так сяпняшаюцца вясною,
Каб зутчай свой край убачыць! —
Мусіць эта нешта значыць?

Часаміс наш, як друкуем,
Мы — падобна — так мяркуем,
Каб у край наш, Сястра-Браце,
«Божы Шлях» Вам паказаці.

Памажыце нам — мыя клячым
І на гонар Ваш мы лічым,
Што — ці здалеку, ці зблізку —
Нам аплаціце падніску!

ЗЪМЕСТ:

	Бачына
Каляднае Пасланьне Уладыкі Чэслава	1
Д-р Ч. С.: Мишаныя сужэнствы	2
а. Ал. Надсон: Сьв. Кірыл Тураўскі (заканчэнне)	5
а. Я. Германовіч: Тамаш Мэртон	8
Весткі з Царкоўнага жыцця	10
З Беларускай прэсы	13
З Беларускага жыцця	14
З Беларускай паэзіі	15
З лістоў у Рэдакцыю	16
Што Беларус кажа аб Аўстраліі	18
Байкі і жарты	19
Думкі з кніжак і іншых	20